

BOLIGMARKEDETS FUNKTIONALITET FRA ET UNGEPERSPEKTIV

- kvalitative undersøgelser

Foreløbig delrapport
Marts 2008

Carina Wedell Andersen
Anna Lilje Flyverbom

Kuben Byfornyelse Danmark A/S

KUBEN
Vi giver dig plads

Indholdsfortegnelse

1. Sammenfatning	4
1.1 Unge i forældre køb	4
1.2 Unge med anden etnisk baggrund end dansk	5
1.3 Udsatte unge	6
2. Rammen for den kvalitative analyse	7
2.1 En kvalitativ tilgang	7
2.2 Baggrund for analysen	8
2.2.1 En særlig ungdomslivsstil?	8
2.2.2 Social og økonomisk kapital – eller mangel på samme	9
2.2.3 Boligstrategier	9
2.2.4 Kollegier, ungdomsboliger og internationalisering af uddannelser	10
2.3 Undersøgelhedsdesign	10
2.3.1 Fase 1	11
2.3.2 Fase 2	14
2.4 Interviewmetoder	14
2.4.1 Nøgleinformantinterviews	14
2.4.2 Fokusgruppeinterviews	15
3. Præsentation af resultater: Unge i forældre købt bolig	16
3.1 Hvad er forældre køb, og hvilke regler gør sig gældende på området	16
3.2 Interviewresultater	17
3.2.1 Forældre køb som strategi	17
3.2.2 Attraktive boligmiljøer	18
3.2.3 Ejerskab og finansielle aftaler	20
3.2.4 Forældre subsidiering og påvirkning af forældre-barn relationer	21
3.2.5 En privilegeret position på boligmarkedet	23
4. Unge med anden etnisk baggrund end dansk	24
4.1 Litteraturstudie	24
4.1.1 Etniske minoriteters bosætning	24
4.1.2 Forskelle på første og anden generation	26
4.2.3 Hjemløshed (boligløshed)	27

4.2 Interviewresultater	27
4.2.1 Flytte i egen bolig	28
4.2.2 Bosætning i forhold til forældre.....	30
4.2.3 Attraktive boligmiljøer	31
4.2.4 Muligheder og barrierer på boligmarkedet.....	37
4.2.5 Strategier for at få en bolig	41
5. Udsatte unge	46
5.1 Hvad karakteriserer udsatte unge?.....	47
5.2 Interviewresultater	48
5.2.1 Udsatte unge på boligmarkedet.....	49
5.2.2 Attraktive boligmiljøer	52
5.2.3 At bo i egen bolig – udsatte unge i boligen.....	53
6. Tværgående opsamling.....	55
6.1 Attraktive bomiljøer.....	55
6.1.1 Kollegier og ungdomsboliger	56
6.1.2 Opsamling	57
6.2 Muligheder og barrierer	58
6.3 Strategier.....	59
6.4 Overgang til permanent bolig.....	60
6.5 Internationalisering af uddannelserne.....	61
7. Litteratur	62

Forord

Indeværende foreløbige delrapport: *Boligmarkedets funktionalitet fra et ungeperspektiv – kvalitative undersøgelser* er en del af en større undersøgelse af unges boligsituation, der udføres i et samarbejde mellem AKF og Kuben Byfornyelse Danmark A/S på vegne af Socialministeriet. Den endelige afrapportering færdiggøres i sommeren 2008.

Den samlede foreløbige afrapportering består foruden denne publikation af følgende:

Christoffersen, Henrik (2007): *Unge brug af boligmarkedet – hvilke muligheder har de, og hvad er de oppe imod? En institutionel analyse*. AKF Forlaget.

Larsen, Morten Marott (2007): *De unges boligsituation – hvor bor de unge og hvem er ungdomsboligbefolkningen. En registeranalyse*. AKF Forlaget.

Sommer, Charlotte og Søren Olesen (2007): *Kommunerne og de unges boligsituation*. Kuben Byfornyelse Danmark A/S.

Den foreløbige delrapport *Boligmarkedets funktionalitet fra et ungeperspektiv – kvalitative undersøgelser* omhandler hvordan udvalgte grupper af unge oplever og agerer på boligmarkedet. De grupper, der gøres til genstand for analyse, er unge som bor i forældre-køb, unge med anden etnisk baggrund end dansk og socialt og boligmæssigt udsatte unge. Den endelige afrapportering vil desuden omfatte unge, der bor på kollegium. Herudover vil der foretages grundigere analyser af unge i forældre-køb og udsatte unge.

1. Sammenfatning

Den kvalitative analyse har til formål at belyse, hvordan de unge selv opfatter boligmarkedets funktionalitet. Der er op til delrapporten foretaget kvalitative interviews med tre grupper af unge; unge der bor i forældre køb, unge med anden etnisk baggrund end dansk og udsatte unge.

Jf. den institutionelle analyse er den enkelte unges muligheder på boligmarkedet påvirket af dennes ressourcer, hvor der kan skelnes mellem forskellige typer:

- Økonomiske ressourcer
- Politiske ressourcer – muligheder for at opnå og forsvare formelle rettigheder
- Sociale ressourcer – evnen til at skabe og vedligeholde sociale netværk
- Kognitive ressourcer – generel viden om boligmarkedets sammensætning, muligheder og regler

De tre grupper, der foreløbigt har været genstand for analyse, kan siges at repræsentere yderpoler med hensyn til hvilke muligheder og barrierer de oplever, og hvordan det kommer til udtryk i deres strategier i forbindelse med at skaffe sig boliger.

1.1 Unge i forældre køb

De unge, der bor i boliger som deres forældre har investeret i og efterfølgende lejer til deres børn, repræsenterer en særlig strategi. Det er et fænomen, der afgrænser sig til de største universitetsbyer København og Århus, dvs. byer hvor boligmarkedet er under pres med deraf følgende høje priser på ejerboliger og lange ventelister på lejeboliger. Det er en boligstrategi som forudsætter, at de unges forældre har økonomisk mulighed for at investere i en bolig til den unge såvel som villighed til at foretage en sådan investering. Ordningen kan ske enten på de unges eller på forældrenes initiativ, og der er stor variation hvad angår de aftaler, der er indgået med hensyn til tidshorisont og aftaler omkring en eventuel økonomisk gevinst som følge af prisstigninger. Som oftest bor de unge under hvad de betragter som utilstrækkelige boligforhold, når aftalen om forældre køb kommer i stand. I nogle tilfælde har forældrene selv planer om at flytte ind i lejligheden, når deres barn ikke længere har behov for at bo der. I andre tilfælde vil forældrene sælge lejligheden til børnene til en favorabel pris, hvorved de unge har store chancer for at opnå en økonomisk gevinst ved videresalg, der giver dem en stor fordel i deres senere boligkarriere. Under alle omstændigheder får de unge, der indgår forældre køb, adgang til en attraktiv bolig; de bor under stabile forhold i en bolig, der ligger tæt på deres uddannelsessted eller arbejdsplads og typisk i kvarterer med meget ungdomsliv. De unge opfatter dem selv som privilegerede og heldige, da de uden forældrenes hjælp ikke ville have været i stand til at skaffe sig en så attraktiv bolig. De stiller generelt store krav til deres bolig med hensyn til beliggenhed, og de får dem indfriet i kraft af den konstellation, de indgår med deres forældre.

1.2 Unge med anden etnisk baggrund end dansk

Unge med anden etnisk baggrund end dansk udgør en voksende andel af den almindelige ungebefolkning, men det er en gruppe, som der eksisterer meget lidt viden om, både hvad angår deres boligpræferencer og bosætningsmønstre, og hvordan de opfatter deres muligheder på boligmarkedet. Da 60 % af befolkningen med anden etnisk baggrund end dansk er bosat i den almene sektor, er flertallet af de unge i denne kategori vokset op i almene boligområder, der ofte også er karakteriseret ved at være meget multietniske. Meget tyder imidlertid på, at de yngre generationer i langt højere grad end deres forældre ønsker at investere i egen bolig. Det er der reelt mulighed for i provinsen, hvor priserne på ejerboliger er lave, mens det kun vil være en strategi for de unge med gode indkomster i Hovedstadsområdet. Modsat deres forældre, der er indvandret til landet, har de unge bedre forudsætninger for at forstå, hvordan boligmarkedet hænger sammen og sætte sig ind i hvordan et boligkøb realiseres, fordi de unge typisk er bedre uddannet, de er vokset op med det danske sprog, og deres fremtid ligger i Danmark. Sammenlignet med deres forældre besidder de unge med andre ord flere kognitive ressourcer om boligmarkedets sammenhæng, muligheder og regler.

Med hensyn til at flytte hjemmefra venter mange indtil de selv stifter familie, hvorved de springer begynderboligen over, hvilket dog er et bosætningsmønster, der formodentligt er delvist under opløsning. Nogle flytter fra deres forældre i forbindelse med, at de søger studieplads i en anden landsdel, da flytning i forbindelse med studie kan anvendes som en legitim årsag til at flytte hjemmefra. Andre flytter gradvist fra forældrenes bolig til et kollegieværelse, som de oprindeligt har anskaffet med henblik på at have et uforstyrret sted at læse.

Hvad unge med anden etnisk baggrund mener er attraktive boliger afhænger både af deres familiesituation – og dermed boligbehov – og deres reelle muligheder. I Hovedstadsområdet betragtes kollegier ikke som en attraktiv mulighed, mens modstanden i provinsen er mindre, særligt blandt de unge mænd. Det er fælleskøkkener, der umiddelbart er størst modstand imod. Der er ingen udbredt interesse for at bo sammen med venner og bekendte, ligeledes med henvisning til, at man skal deles om tingene, hvilket er for intimt, med mindre der er tale om familie – her kender man hinanden på godt og ondt, og der er faste regler. En etværelses ungdomsbolig bliver betragtet som en god begynderbolig, i hvert fald i Hovedstadsområdet. I provinsen vil særligt de unge kvinder gerne have mere plads, mens de der søger til større byer for at læse videre gladelig nøjes med en mindre bolig - hvis de overhovedet er så heldige at kunne finde en.

Der er store forskelle på de unges muligheder og barrierer på boligmarkedet samt de strategier, de udvikler for at skaffe sig en bolig i henholdsvis Hovedstadsområdet og provinsen. I Hovedstadsområdet er der store vanskeligheder med at finde boliger pga. høje priser på ejerboliger og lange ventelister til lejeboliger, hvilket skaber stor frustration og medfører boligforhold, som mange oplever som stærkt utilfredsstillende. Unge opvokset i multietniske områder oplever selv, at de har større vanskeligheder med at finde boliger end deres danskfødte bekendte, fordi de ikke har så stort et netværk ud af bebyggelsen.

Unge under uddannelse eller på arbejdsmarkedet vil her stå bedre end unge, der ikke er uddannelse eller i arbejde. Men mulighederne for at få en billig andelslejlighed er blevet mindre, og priserne på ejerboliger er blevet højere, hvorfor det for alle uanset etnicitet er blevet vanskeligere at finde billige boliger. Blandt en del af de etniske unge er der ligeledes generelt manglende kendskab til, hvordan boligmarkedet fungerer. Få udtrykker, at de foretrækker at blive boende i de multietniske områder, hvor de ikke føler sig 'fremmede' på samme måde, som når de færdes blandt etniske danskere. Indenfor de etniske minoriteters egne netværk omgår man ventelisterne i den almene sektor ved at acceptere tilbud om bolig, selvom man ikke har et konkret behov, hvorefter man lejer den ud til familie eller venner, der mangler en bolig. I provinsen er det langt nemmere at få adgang til boliger. Der er ikke så lange ventelister på lejeboliger, og med lave huspriser er det for mange en realistisk mulighed at købe sin egen bolig.

1.3 Udsatte unge

Udsatte unge i Storkøbenhavn – som materialet indtil videre afgrænser sig til – oplever uoverkommelige barrierer på boligmarkedet. Med begrænsede økonomiske ressourcer er de udelukket fra ejer- og andelsboliger. Adgang til lejeboliger er begrænset af mange lange ventelister. Kommunen kan kun hjælpe, hvis de unge er ekstremt udsatte. Ifølge de unge selv skal man være hård misbruger eller kriminel før kommunen kan og vil hjælpe med en bolig. De udsatte unge er derfor i stort omfang overladt til sig selv, men med manglende forudsætninger for at overskue muligheder og handle i forhold hertil er mange funktionelt hjemløse og opholder sig på væresteder og hjemløseinstitutioner, når de ikke længere kan trække på venner og bekendte. I forhold til at bo i egen bolig efterlyser de unge boliger, der kan rumme anderledes adfærd og praktiske støttefunktioner. Flere har oplevet at miste en bolig, fordi huslejen ikke blev betalt, eller fordi de er blevet smidt ud på grund af støjende adfærd. Med den generelt øgede boligstandard bliver der færre billige boliger, hvorved de udsatte unge får stadigt vanskeligere ved at finde sig en bolig. Flere mener, at København med byfornyelse og omfattende byggerier af store moderne ejerboliger bliver pæn og ensartet og mindre socialt rummelig.

2. Rammen for den kvalitative analyse

I de tre foregående delanalyser er unges boligsituation blevet belyst og analyseret ud fra en række forskellige perspektiver.

Den institutionelle analyse har redegjort for, hvordan boligmarkedet består af et komplekst samspil af offentlige, private og civile institutioner, der tilsammen udgør den samlede boligmasse, som de unge skal agere i forhold til for at opnå en position på boligmarkedet. De forskellige institutioner bygger på meget forskellige rationaler og kræver, at de unge lægger fundamentalt forskellige tænkemåder og strategier for dagen.

Gennem registeranalysen er der blevet skabt et samlet overblik over, hvordan unge mellem 18 og 30 år i Danmark bosætter sig, både hvad angår geografisk placering, boligtype, familiesammensætning mv. Endvidere har registeranalysen belyst, hvem der bosætter sig i ungdomsboliger, og hvilken betydning denne boligtype har for unge på det danske boligmarked.

Kommuneanalysen har undersøgt, hvordan det kommunale system forholder sig til unges boligsituation, hvilket område en eventuel politik er placeret under, og hvilke tiltag - om nogen - der er igangsat i forhold til at håndtere unges boligsituation i landets kommuner.

Ingen af de nævnte analyser har imidlertid forholdt sig direkte til, hvordan de unge selv oplever deres boligsituation, og hvad de gør for at anskaffe sig og fastholde en bolig. Formålet med den kvalitative analyse er derfor at undersøge boligmarkedets funktionalitet fra et ungeperspektiv ved at sætte fokus på, hvordan de unge selv oplever de muligheder og begrænsninger, der gør sig gældende på boligmarkedet samt de strategier, som de tager i brug for at opnå en position i de nævnte sfærer af boligmassen.

2.1 En kvalitativ tilgang

Generelt er analyserne inden for feltet 'unge og bolig' præget af en overvejende kvantitativ tradition (Christensen et. al. 1987, Christoffersen 1991 & 2003), og der er ikke tidligere foretaget kvalitative undersøgelser af unges boligsituation, der dækker den samlede ungdomsbefolkning i hele landet. Som supplement til denne undersøgelses kvantitative delanalyser vil den kvalitative analyse i samspil med de øvrige analysepakker skabe en nuanceret og dybdegående forståelse af, hvordan de unge selv oplever deres boligsituation, og hvad de gør for at agere på boligmarkedet.

Konkret bygger den kvalitative analyse på en række interviews, hvor udvalgte grupper af unge har fået mulighed for at komme til orde i forhold til, hvad de karakteriserer som attraktive boligmiljøer, hvordan de oplever deres egne muligheder på boligmarkedet, og hvad de reelt gør for at skaffe sig en passende bolig. Interviewene har ligeledes belyst, hvordan de unge forholder sig til mulighederne for at etablere sig i en mere permanent bolig, efter eksempelvis endt uddannelse eller i forbindelse med at etablere sig som familie. Endelig afdækker den kvalitative analyse de unges holdninger til kollegier, ungdomsboliger og internationalisering af uddannelser.

I udførelsen af de kvalitative interviews er disse emner blevet kondenseret i følgende fire temaer:

1. Hvad er de unges boligpræferencer, og hvad udgør attraktive boligmiljøer for unge?
2. Hvilke muligheder og barrierer oplever de unge på boligmarkedet?
3. Hvilke strategier tager de unge i brug for at anskaffe sig og fastholde en bolig?
4. Hvilke betragtninger gør de unge sig om kollegier og ungdomsboliger samt internationalisering af uddannelser? ¹.

I tillæg til disse emner vil der blive spurgt ind til de særlige forhold, der gør sig gældende for udvalgte grupper af unge.

I den forbindelse skal det bemærkes, at unge mellem 18-30 år er en meget heterogen gruppe med stor variation i forhold til boligpræferencer såvel som boligbehov. Desuden lever den samlede ungebefolkning under meget forskellige socioøkonomiske vilkår og har forskellige ressourcer til rådighed, hvorfor de også har meget varierende forudsætninger for at agere på boligmarkedet. Hertil kommer, at boligmarkedet stiller meget forskellige betingelser afhængigt af, om man bor i en storby, en provinsby eller på landet.

For at afdække denne variation i livsbetingelser, muligheder og behov er det vigtigt at få forskellige grupper af unge i tale, så der gennem analysen bliver skabt et bredt og nuanceret billede af, hvordan boligmarkedet fungerer ud fra de varierende livsbetingelser og bopætningsmønstre, unge repræsenterer forskellige steder i landet. Den konkrete udvælgelse af relevante ungdomsgrupper er uddybet i det metodiske afsnit nedenfor.

2.2 Baggrund for analysen

Til de fire ovennævnte temaer knytter der sig en række betragtninger og teser, som udgør basis for den kvalitative analyse.

2.2.1 En særlig ungdomslivsstil?

I forhold til de unges boligpræferencer og hvad de karakteriserer som attraktive boligmiljøer, arbejdes der ud fra en række generelle hypoteser, som forsøges af- eller bekræftet gennem kvalitative interviews. For det første at der knytter sig en særlig livsstil og således også nogle særlige boligpræferencer til det at være ung.

¹ Disse temaer svarer til det oprindelige tilbud, hvoraf det fremgår, at den kvalitative analyse skal bidrage til at belyse de unges:

- Tilfredshed med deres nuværende bolig
- Boligpræferencer både hvad angår boligtype og beliggenhed
- Fremtidsønsker/-forventninger
- Konkrete måder at anskaffe sig en bolig på af mere eller mindre officielle kanaler
- Muligheder og barrierer på det eksisterende boligmarked
- Syn på kollegier, ungdomsboliger og internationalisering af uddannelser

Sammenlignet med eksempelvis børnefamilier vil unge bosat i byen typisk orientere sig mod kvarterer med en vis grad af café- og gadeliv og i områder med et ungt/dynamisk image. For det andet at unge opererer med et relativt kortere tidsperspektiv sammenlignet med andre befolkningsgrupper: Unge befinder sig i en livsfase, hvor de i højere grad eksperimenterer og prøver forskellige livsformer og beskæftigelsestyper af. De flytter oftere og tenderer til at bo mere midlertidigt, jf. registeranalysen.

Hvorvidt disse teser gør sig gældende for alle ungdomsgrupper, og hvor stor en rolle de i så fald spiller for de unges boligpræferencer, er et åbent spørgsmål, der skal afdækkes og nuanceres gennem de kvalitative interviews.

2.2.2 Social og økonomisk kapital – eller mangel på samme

I forhold til de unges muligheder og begrænsninger på boligmarkedet belyses det, hvad der kræves for at kunne agere succesfuldt på boligmarkedet, og hvilke faktorer der medvirker til bolig-mæssig udgrænsning. Jf. den institutionelle analyse er de unges muligheder på boligmarkedet relateret til de ressourcer, de har til rådighed af økonomisk og social karakter. En vis grad af økonomisk råderum er en forudsætning for at kunne bosætte sig, især i de større (universitets)byer. I forhold til andelsboligmarkedet og til dels lejemarkedet er det tillige nødvendigt at have et veludbygget socialt netværk. For at kunne agere på det private marked skal man råde over økonomiske ressourcer samt være foretagsom, i stand til at vurdere risici og kunne tage beslutninger. I forhold til de offentlige tilbud skal man kende til lovgivningen og typisk være opskrevet til en bolig i en længere periode. Og når man skal agere i forhold til civilsamfundets boligmasse, skal man have et veludbygget netværk med resourcefulde personer i. Med afsæt i hvordan det kræver fundamentalt forskellige tilgange at agere succesfuldt i de forskellige sfærer af den samlede boligmasse, spørges der gennem den kvalitative analyse ind til, hvordan de unge selv oplever betydningen af disse ressourcer, og hvordan det at besidde eller ikke besidde sociale og økonomiske ressourcer påvirker deres egne og andres muligheder på boligmarkedet.

2.2.3 Boligstrategier

Som det fremgår af Hovedrapporten fra fase 1 i Unges Boligsituation² er der nogle særlige forhold på boligmarkedet, der gør det særligt vanskeligt for unge at agere her, sammenlignet med andre befolkningsgrupper. Ikke desto mindre erhverver langt de fleste unge sig faktisk en bolig i en af de nævnte boligejerformer. Unge er altså for en stor dels vedkommende i stand til at operere på de givne præmisser og må i denne optik være at betragte som yderst kreative i forhold til at etablere sig og agere på boligmarkedet. Som også påpeget i sammenfatningsrapporten er de unge ”i stand til at finde mange forskellige og mange gange også ganske kreative veje til at udnytte de muligheder, som gives af boligudbudet” (Unges boligsituation, Hovedrapport 2007, s. 22).

² Her refereres til rapporten: ”Unges Boligsituation - Brudstykker til en forståelse af, hvilke muligheder de unge har på boligmarkedet, og hvad de er oppe imod” af Henrik Christoffersen, 2007. i det følgende vil denne blive refereret til som ”Unges Boligsituation, Hovedrapport 2007”.

Et centralt fokus for den kvalitative analyse er derfor også at belyse denne kreativitet ved at fokusere på de forskellige strategier, unge tager i brug, når de skal anskaffe sig og fastholde en bolig.

Her er det interessant at få belyst hvilke unge, der formår at være kreative og udvikle strategier på hvilke måder. Nogle unge råder over mange forskelligartede ressourcer og har relativt nemt ved at etablere sig i en fordelagtig position på boligmarkedet. Andre råder over færre ressourcer og er nødt til at udvikle kreative måder at udnytte eller omgå vilkårene på boligmarkedet. Endelig er der unge, der råder over så få ressourcer, at de så at sige ikke har noget at være kreativ i forhold til og typisk ender i en position som funktionelt boligløse eller deciderede hjemløse.

Knyttet hertil er endvidere et regionalt perspektiv. Presset på boligmarkedet i de større byer, i særlig grad København, gør det vanskeligt for unge at agere på boligmarkedet. I denne situation føler mange unge sig nødsaget til at tage en række uformelle strategier i brug som f.eks. uofficiel fremleje, penge under bordet mv. for at anskaffe sig eller fastholde en bolig. Som diskuteret i Hovedrapporten *"finder mange unge boligløsninger, som i det mindste i forhold til boligstatistikens udformning og i forhold til den forståelse som præger den boligpolitiske debat er uortodokse"*. (Ungeboligsituation, Hovedrapport 2007, s. 8). Den kvalitative analyse afdækker selvsagt ikke omfanget og udbredelsen af disse uformelle praksisser men skaber til gengæld mulighed for, at de unge selv kan begrunde og kontekstualisere de uformelle praksisser, som de måtte indgå i relation til boligmarkedet.

2.2.4 Kollegier, ungdomsboliger og internationalisering af uddannelser

I forhold til temaet ungdomsboliger og kollegier er det vigtigt at få belyst, hvordan de unge forholder sig til disse boformer, fordi de henvender sig direkte til unge og er de boligtyper, der lettest kan gøres til genstand for regulering. Der er desuden en del offentlig debat om, at disse boformer er ved at miste deres attraktivitet, i hvert fald blandt visse ungdoms- og aldersgrupper, og i nogle dele af landet har man også udlejningsvanskeligheder netop i forhold til disse boformer. Gennem de kvalitative interviews belyses det, hvordan de unge selv oplever disse boformer, og hvilke grupper der finder dem attraktive eller det modsatte.

Netop fordi det særligt i universitetsbyerne er vanskeligt for unge at finde gode attraktive boliger, kan det tænkes, at dette forhold indvirker negativt på de unges lyst til at tage til udlandet for at læse et semester eller være i praktik. Hvorvidt de unge oplever de vanskelige forhold på boligmarkedet som en barriere i forhold til internationalisering af uddannelserne vil derfor ligeledes blive belyst i de kvalitative interviews.

2.3 Undersøgellesdesign

Unge kan som sagt ikke betragtes som en homogen gruppe. Der er stor variation i måden, hvorpå forskellige unge agerer på boligmarkedet afhængig af faktorer som socioøkonomisk baggrund, boligpræferencer og geografisk placering.

Det er derfor vigtigt, at den kvalitative analyse forholder sig til et bredt spektrum af unge ud fra en række parametre, hvoraf de væsentligste er:

- Beskæftigelse: under uddannelse (erhvervsuddannelse, kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse) i arbejde (type erhverv), uden for arbejdsstyrken (evt. typer af overførselsindkomst)
- Familiestatus: bor alene, sammen med fast partner, enlig/samboende m. børn
- Geografi: større by, provinsby, land
- Boligtype og ejerform – ejer, andel, privatudleje, almen, fremleje mv. i hus, lejlighed, værelse, kollegium/ungdomsbolig, bofællesskab/kollektiv, mv.

Den kvalitative analyse er planlagt gennemført i to faser, der ligger henholdsvis før og efter delrapporten i efteråret 2007. Den første fase, der er afsluttet ved afleveringen af delrapporten, baserer sig på empiri fra tre grupper af unge, der i projektbeskrivelsen er fremhævet som særligt interessante. Disse grupper præsenteres nærmere nedenfor. I den næste fase vil der blive arbejdet mere systematisk med udvælgelsen af unge ud fra ovenstående parametre.

2.3.1 Fase 1

De tre grupper af unge, der udgør det empiriske grundlag for undersøgelsens fase 1, er som sagt blevet fremhævet i projektbeskrivelsen som særligt interessante. I en overordnet optik er de udvalgt ud fra en betragtning om, at der enten er meget lidt viden om deres boligforhold, eller at der gør sig særlige vilkår gældende for netop disse grupperinger, som enten placerer dem i en privilegeret eller mere udsat position på boligmarkedet. De tre grupperinger er:

- Unge i forældre køb
- Unge med anden etnisk baggrund end dansk
- Udsatte unge

Unge i forældre køb

I løbet af de seneste ca. 10 år er det blevet stadig mere udbredt, at forældre investerer i en bolig til deres børn. Forældre købsordningen kan ses som en effekt af det stigende pres på boligmarkedet, hvor det bliver stadigt sværere at skaffe sig adgang til en attraktiv bolig i de større byer, kombineret med, at prisudviklingen har gjort det rentabelt for forældrene at investere i fast ejendom. Samtidig handler det om, at boligbehovet er stigende, også for unge, der ligesom den øvrige befolkning stiller større og større krav til deres bolig. Mange unge vil således ikke i dag stille sig tilfreds med et kollegieværelse på 12 m² med fælles køkken.

Unge, der bor i en forældre købt bolig, er udvalgt som en særlig interessant gruppering, fordi der er tale om en ny kanal til ejer- og andelsboligmarkedet, som gør det muligt for unge, der har forældre med købekraft, at opnå en privilegeret position på det eksisterende boligmarked.

Der er imidlertid meget lidt viden om, hvordan forældre købsordningen fungerer i praksis. Forældre køb er et anliggende mellem forældrene og deres børn, der ikke er særlig formaliseret og som oftest bygger på mundtlige aftaler, der varierer fra familie til familie. Der er meget lidt viden om, hvilke aftaler der er indgået vedrørende ejerforhold og økonomisk afkast samt graden af subsidiering forældre og børn i mellem.

Endvidere mangler det at blive afdækket, hvordan de unge rent faktisk organiserer sig i de forældre købte boliger, om de deler deres bolig med søskende eller venner, og om der ligger en økonomisk strategi i at udleje et eller flere værelser i boligen.

I undersøgelsens fase 1 er der foretaget ét fokusgruppeinterview med fire unge, der bor i forældre købt bolig. Alle er bosat Københavnsområdet, og én bor i en forældre købt andelslejlighed, mens de tre øvrige bor i forældre købte ejerlejligheder.

Unge med anden etnisk baggrund end dansk

Unge med anden etnisk baggrund end dansk er af flere grunde blevet udvalgt som en særlig interessant gruppering. For det første er der meget lidt viden om denne gruppe og deres boligforhold. Ud over en række undersøgelser af etniske minoriteters bosætningsmønstre generelt er der meget begrænset viden om, hvordan unge med anden etnisk baggrund end dansk orienterer sig rent bolig mæssigt. I betragtning af, at netop disse unge er en befolkningsgruppe, der i de kommende år vil udgøre en stadig voksende andel af den samlede ungebefolkning³, er det centralt at opnå større viden om deres boligpræferencer og behov.

For det andet er der grund til at antage, at netop unge med anden etnisk baggrund end dansk er anderledes stillet, både hvad angår deres økonomiske råderum og sociale netværk. Etniske minoriteter har generelt et lavere indkomstniveau end den øvrige befolkning, og segregeringen af etniske borgere i særligt udsatte boligområder, kombineret med den måde de typisk organiserer sig på, vidner om, at sociale netværk i de etniske minoritetsmiljøer typisk er mere veludbyggede indadtil end udadtil. I betragtning af den betydning sociale netværk og økonomi har for at kunne agere succesfuldt på boligmarkedet, er der behov for at få belyst, hvordan etniske minoritetsunge agerer i forhold til deres boligsituation, og hvilke muligheder og begrænsninger de oplever at have på boligmarkedet.

Sidst men ikke mindst er der en række familietraditioner og kulturelle forhold i de etniske miljøer, der i større eller mindre omfang må antages at præge de unges boligpræferencer og behov. Afhængigt af etnicitet og socialgruppe gør der sig en række kulturelle forhold og generationsbestemte forventninger og pligter gældende forældre og børn imellem, der kan tænkes at influere på, hvordan unge med minoritetsbaggrund orienterer sig bolig mæssigt.

³ Mere end hver 10. ung i Danmark havde i 2004 anden etnisk herkomst end dansk (11,3%). De største grupper af unge med anden etnisk baggrund end dansk stammer oprindeligt fra Tyrkiet (~16.000), eks-Jugoslavien (~9.000), Pakistan (~6.000), Irak (~5.500), Libanon (~5.000) og Somalia (~4.000) (Alsøe, 2004).

Interviewpersonerne med anden etnisk baggrund end dansk er i en social optik at betegne som 'ganske almindelig unge', der er i gang med en uddannelse eller et arbejde, ud fra en betragtning om, at mere ressourcesvage unge med anden etnisk baggrund end dansk hører til under kategorien udsatte unge. I undersøgelsens fase 1 er der taget kontakt til fire grupper af unge, henholdsvis to i København og omegn og to i provinsen. Den ene gruppe i København er sammensat af tre universitetsstuderende⁴, den anden gruppe af 6 unge fra en omegnskommune til København⁵. De to grupper fra provinsen - eksemplificeret ved Sønderborg - består af hhv. fem kvinder, der alle kommer i en pigeclub i det almene boligområde, hvor de bor⁶ og fire mænd, der er opvokset i det samme boligområde⁷.

Udsatte unge

Udsatte unge udgør af flere grunde en anden interessant gruppering. For det første fordi det stigende pres på boligmarkedet – som prisudviklingen i de større byer er en indikation på – må antages at øge uligheden på boligmarkedet. Det stiller de mere ressourcesvage dele af befolkningen i en særligt udsat position, og der er en risiko for, at gruppen, der har meget vanskeligt ved at agere på boligmarkedet, vokser i takt med, at presset øges. Presset på boligmarkedet, særligt i de større byer, indsnævrer de unges boligmæssige muligheder og kræver besiddelse af stadigt flere ressourcer. Som argumenteret for i projektbeskrivelsen er der en række "nye vilkår for unge i forhold til at komme ind på boligmarkedet, der formentlig er ensbetydende med, at det i højere grad bliver afgørende, hvilke ressourcer de unge er i stand mobilisere personligt og ved at trække på familie og øvrige netværk" (Unge Boligsituation, Tilbud på Analyse, s. 2-13). I forlængelse af dette rejser spørgsmålet sig, hvordan unge, der ikke er i besiddelse af disse ressourcer, klarer sig på boligmarkedet, og hvordan de skaffer sig adgang til en passende bolig.

For det andet udgør udsatte unge en interessant gruppering, fordi en del af landets ungdomsboliger netop er målrettet til unge med særlige problemer eller særlige behov. Der mangler imidlertid viden om, hvordan udsatte unge betragter disse botilbud og om, hvordan de selv oplever deres boligsituation og de muligheder, de samlet set har på boligmarkedet.

I definitionen af gruppen af udsatte unge er der primært blevet lagt vægt på unge, der har en række sociale problemer, og som samtidig har store vanskeligheder med at skaffe sig adgang til en bolig.

⁴ Der var to kvinder og en mand i gruppen. De to kvindelige informanter bor hjemme, mens den tredje er flyttet sammen med sin kone. En bor i København, mens de to andre bor i omegnskommuner til København.

⁵ Der var kun mandlige informanter i denne gruppe. To bor alene i almene ungdomsboliger, én bor sammen med sin bror i en lejlighed i Malmö, som de har købt sammen, de tre øvrige bor hjemme.

⁶ En bor med sin mand, en bor med to venner, og to bor endnu hjemme.

⁷ To bor på kollegier, en bor hjemme, og en har købt et hus med sin søster.

I undersøgelsens fase 1 er der foretaget et fokusgruppelinterview med en gruppe unge, der benytter sig af et værested⁸ i København, og en spontan samtale med en anden gruppe unge, der var ulovligt bosat i en tom ejendom⁹. Begge grupper af udsatte unge er bosat i Københavnsområdet. I den næste fase bør empirien suppleres med yderligere interviews med udsatte unge både fra Hovedstaden og provinsen.

2.3.2 Fase 2

I den næste fase arbejdes der videre med analysen af henholdsvis udsatte unge og unge, der bor i forældrekøb. Herudover suppleres der med en analyse af unge, der bor i kollegier. Man hører jævnligt, at kollegier er en utidssvarende boligform, som unge i dag fravælger. Som oftest fortolkes den manglende interesse det påtvungne fællesskab og fælleskøkken og -bad. Flere steder i landet er der problemer med tomgang, og visse steder nedlægger man kollegier (eksempelvis i Jelling). Samtidigt opføres der nye og meget moderne kollegier (eksempelvis Tietgen Kollegiet i København og Vandtårnet i Gentofte). I en analyse af unges boligsituation anno 2007/08 vil det derfor være interessant at forstå, hvilke overvejelser de unge gør sig, når de vælger at bo på kollegium. Analysen vil omfatte klassiske kollegier med små værelser med fælleslækken såvel som moderne kollegier med eget køkken og bad, og hvor der evt. er udbyggede fællesfaciliteter som computerrum etc. Det empiriske materiale vil omfatte kollegier både i København og i en anden større uddannelsesby.

2.4 Interviewmetoder

Metodisk er der i undersøgelsens fase 1 blevet anvendt en kombination af individuelle kvalitative interviews med nøgleinformanter og fokusgruppelinterviews med de tre udvalgte grupperinger af unge.

2.4.1 Nøgleinformantinterviews

Nøgleinformantinterviews kan bidrage til at skabe overblik over de forhold, der gør sig gældende for specifikke ungdomsgrupper og sætte individuelle historier ind i et bredere perspektiv. De konkrete nøgleinformanter er derfor blevet udvalgt ud fra den viden, de besidder om praktiske forhold for de udvalgte grupper af unge kombineret med deres evne til at sætte problematikken ind i en bredere kontekst.

I forhold til udsatte unge er der foretaget et interview med en leder af et særligt botilbud for unge med sociale problemer. I forhold til de unge med anden etnisk baggrund end dansk er der blevet foretaget et interview med en etnisk ungevejleder, der har tilknytning til Jagtvejsprojektet, et boligsocialt initiativ på Nørrebro i København. I forhold til forældrekøb-sordningen er der blevet taget telefonisk kontakt til en ejendomsmægler.

⁸ Værestedet har et rådgivnings- og botilbud og henvender sig til unge mellem 18-35 år, der er psykisk sårbare, mangler faste holdepunkter i deres hverdagsliv og har sociale vanskeligheder. En boede i egen lejlighed men kommer dagligt på værestedet, tre havde på interviewtidspunktet ikke noget sted at bo og benyttede værestedet som botilbud.

⁹ Gruppen bestod af fire unge, hvoraf tre boede i ejendommen, mens den sidste havde egen lejlighed.

2.4.2 Fokusgruppeinterviews

I fokusgruppeinterviews er formen løs, og deltagerne opfordres til indbyrdes at diskutere de emner, som interviewerens definerer. Meningen er, at lade interviewdeltagerne udveksle holdninger og synspunkter, hvorved der skabes et mere nuanceret og fyldigt billede af det diskuterede.

I forhold til unge med anden etnisk baggrund end dansk er der som sagt blevet foretaget fire fokusgruppeinterviews, i forhold til unge i forældre køb ét fokusgruppeinterview, mens der i forhold til de udsatte unge er foretaget et planlagt fokusgruppeinterview og en mere spontan samtale med en gruppe unge, der havde bosat sig ulovligt i en ejendom i København.

Der er anvendt forskellige metoder i forbindelse med at rekvirere informanter. Til et interview med unge med anden etnisk baggrund og til interviewet med unge i forældre køb er informanterne fundet via snowball-metoden, dvs. via forskellige sociale relationer, der har hjulpet med at identificere interviewpersoner. De tre andre interviews med unge med anden etnisk baggrund end dansk er planlagt ved hjælp af kontaktpersoner i almene boligområder. Informanterne til udsatte unge er identificeret via et værested, mens samtalen med unge, der bor ulovligt i en tom ejendom, opstod ved en tilfældighed. Disse to interviews er ikke optaget, hvorimod de øvrige er optaget og efterfølgende transskriberet. Dette skyldes an afvejning af, hvordan de udsatte unge ville opfatte at blive optaget på bånd.

3. Præsentation af resultater: Unge i forældrekøbt bolig

Forældrekøb er en ordning, der er steget voldsomt i udbredelse de seneste år. Men der er ikke foretaget større undersøgelser af ordningen, og der er kun begrænsede muligheder for at spore fænomenet i de offentlige statistikker. Der er således meget sporadisk viden om, hvor udbredt ordningen er, hvilke befolkningsgrupper der typisk er involverede i forældrekøb, hvilke aftaler der er indgået forældre og børn imellem, samt hvordan de enkelte familier organiserer sig med hensyn til forvaltningen og beskatningen af boligen.

Nedenstående indkredsnes det, hvad forældrekøb er, og hvilke regler, der gør sig gældende på området. Der er trukket på et udvalg af internetartikler fra relevante myndigheder og oplysningsinstanser¹⁰. Dette mere faktuelle afsnit danner baggrunden for den efterfølgende analyse af de kvalitative interviews med unge, der bor i forældrekøbt bolig.

3.1 Hvad er forældrekøb, og hvilke regler gør sig gældende på området

Forældrekøb dækker over en ordning, hvor forældre investerer i en bolig og lejer den ud til et eller flere af deres børn. Forældrekøb er et fænomen, der primært knytter sig til København og Århus, hvor der er et stort pres på boligmarkedet. Typisk vil der være tale om køb af toværelses lejligheder, der egner sig til at dele. Der er dog en stigende tendens til, at også tre- og fireværelses lejligheder handles som forældrekøb med henblik på, at forældrene på sigt selv flytter ind¹¹.

Når en forældrekøbt ejerlejlighed udlejes til barnet, er lejeindtægten skattepligtig for forældrene, men til gengæld kan forældrene fradrage renteudgifter på lånet, ejendomsskatter, fællesudgifter, vedligeholdelsesudgifter mv. Der skal derudover ikke betales ejendomsværdiskat.

Barnet skal som minimum betale en husleje svarende til markedslejen eller en leje, som kun er uvæsentligt lavere end markedslejen. I modsat fald vil forældrene kunne blive beskattet af en skønnet lejeværdi.

Barnet er dækket ind under lejeloven og har som lejer mulighed for at modtage boligsikring.

Såfremt lejligheden sælges, skal forældrene som udgangspunkt betale skat af en eventuel avance. Har forældrene beboet boligen - også blot i et kortere tidsrum - vil avancen imidlertid være skattefri.

Hvis forældrene vælger at sælge lejligheden til barnet, vil den kunne sælges til under markedsprisen, uden at der herved skal foretages gavebeskatning. Salgsprisen må dog maksimalt være 15 % under den seneste offentlige ejendomsvurdering.

¹⁰ Kilder: <http://www.boligtorvet.dk>, <http://www.boligadvokaterne.dk>, <http://www.tax.dk>, <http://www.advokatfirmaet.dk>, <http://www.gf.dk/prisudv.htm> samt diverse ejendomsmæglere.

¹¹ DR-magasinet Penge af 12. juni 2006

Da den offentlige vurdering typisk ligger noget under markedsværdien, vil der ved et salg til barnet være mulighed for at overføre en betydelig skattefri kapital.

Er købet foranstaltet som erhvervsvirksomhed, kan et eventuelt underskud – som med andet tab i en personligt ejet virksomhed - for forældrenes side trækkes fra i den personlige indkomst.

Forældre købsordningen er primært rettet mod ejerboligmarkedet, men i takt med at andelspriserne i landets større byer er steget markant inden for de sidste år, er der også blevet skabt interesse for at indgå forældre køb på dette marked. Der er dog en del restriktioner, hvad angår udleje og fremleje af andelsboliger, der gør dette markedssegment mindre velegnet til forældre køb.

Der foreligger som sagt ingen samlet viden om hvilke befolkningsgrupper, der typisk indgår forældre køb, men som minimum skal man være berettiget til at optage et lån, ligesom det kræver et vist økonomisk overskud at investere i en bolig på vegne af sine børn. De seneste års nye fleksible lånemuligheder, den lave rente på boliglån og de markante prisstigninger på boligmarkedet med større friværdi for boligejere som følge har dog gjort forældre køb muligt som en boligstrategi, ikke blot for de højeste indkomstgrupper, men også for folk med middelindkomst.

Ikke desto mindre kan forældre købsordningen, set i et bredere socioøkonomisk perspektiv, siges at have en række samfundsøkonomiske fordelingsvirkninger. For det første fordi ordningen har bidraget til prisstigninger på boligmarkedet, der gør det meget vanskeligt for folk med få midler at komme ind på markedet. For det andet fordi de mange skattefradragfordele og gunstige vilkår for at overføre skattefri formue forældre og børn imellem favoriserer de merbemidlede boligejere specifikt og på den måde har en ulighedsskabende effekt på den økonomiske fordeling i samfundet generelt.

3.2 Interviewresultater

I det følgende præsenteres resultaterne af det fokusgruppeinterview, der som en del af undersøgelsens fase 1 er blevet foretaget med fire unge, som alle bor i forældre købte lejligheder i København. En bor i en forældre købt andelslejlighed, mens de tre øvrige bor i forældre købte ejerlejligheder.

3.2.1 Forældre køb som strategi

Forældre køb er en særlig boligstrategi, som unge og deres forældre kan benytte sig af under forudsætning af, at forældrene har købekraft og indvilliger i at indgå en forældre købsaftale. Det kræver, at forældrene er risikovillige og tænker i langsigtede investeringsmuligheder, enten på egne eller deres børns vegne. I det omfang børnene får del i ejerskabet af boligen og dermed fortjenesten ved et salg, rummer forældre købsstrategien store fordele for de unge og placerer dem i en særlig gunstig position på boligmarkedet - både i nutid og fremtid.

At investere i en bolig som et forældre køb er langt hen ad vejen en win-win situation for både forældre og børn.

Ved at investere i fast ejendom får forældrene enten mulighed for at opnå en direkte for-tjeneste ved et eventuelt salg eller i det mindste, som tidligere beskrevet, en række skatte-fradragsfordele. Børnene får en attraktiv bolig, som enten blot giver dem boligmæssig tryghed over en længere periode eller en decideret økonomisk gevinst og dermed en frem-tidssikring på boligmarkedet.

For de fire informanternes vedkommende gælder det, at forældre købsordningen er kommet i stand som følge af det, de betegner som en mangelfuld boligsituation, kombineret med deres forældres interesse i at investere i fast ejendom. Forud for forældre købet har de enten boet til leje, fremleje eller på kollegium, og de fremhæver det som en kærkommen lejlighed til at få adgang til en mere permanent bolig. Som en informant forklarer:

Jeg boede i en lejelejlighed sammen med nogle veninder, hvor der så skulle flytte en kæreste ind i stedet for os, der boede der. Og så var jeg boligløs. Mine forældre, de har en lejelejlighed, så de har ikke rigtig noget, som de ejer. Og de så det så som en investering, at de også kunne købe en lejlighed, og så kunne jeg få noget at bo i samtidig. Så det var deres beslutning, at de godt ville købe. Men jeg synes selvfølgelig også, at det var en god ide.

Hvad angår valget af den konkrete lejlighed fortæller informanterne, at det var et kompromis mellem deres egne ønsker vedrørende boligtype og beliggenhed på den ene side og deres forældres villighed og økonomiske råderum på den anden. Som en af de unge udtrykker det:

Det skulle være en lejlighed, som jeg godt kunne lide, og som ligger i cykelafstand - fordi jeg studerer. Og så skulle den selvfølgelig 'ligge til mine forældres økonomi'.

3.2.2 Attraktive boligmiljøer

Alle informanterne lægger stor vægt på at bo i cykelafstand fra deres studie eller arbejde. De ønsker at bo i kvarterer med en høj grad af gadeliv og caféer med et ungt klientel. Boligens placering i et centralt beliggende og ungt kvarter fremstår generelt som vigtigere for de unge end lejlighedens størrelse og standard. De unge vil således hellere bo i en mindre og ældre lejlighed tæt på centrum end i en større og bedre vedligeholdt bolig i en af forstæderne. Som en af de unge forklarer:

Jeg ville hellere bo i et eller andet lille hummer eller hos venner eller sådan noget inde i byen, end at skulle bo langt uden for broerne.

Hvad der betegnes som "langt uden for broerne" er forskelligt, men de unge er enige om, at deres smertegrænse, hvad angår afstand fra centrum, er ca. en halv time på cykel.

De taler alle om, at det er vigtigt at kunne cykle til deres arbejde eller studie, og at transportmuligheder generelt også er en præference:

Det er også det, der er fedt inde i byen, så er der S-tog, der er metro og der er bus - der er det hele der. Det er der altså ikke, hvis man bare flytter ud til Tåstrup eller et eller andet sted, så skal man med regionaltoget eller S-tog, og det vil tage en del længere tid, end når man bare er i centrum og kan køre 2 stop.

Den livsstil, som de unge er eksponenter for, er stærkt afgørende for, hvordan de orienterer sig i forhold til bomiljøer:

Jeg synes, at det betyder meget, f.eks. på Vesterbro hvor jeg bor, at der er mange unge mennesker. Det var noget af det, der gjorde, at jeg gerne ville bo der, fordi f.eks. har jeg mange venner, der bor på Østerbro, og det synes jeg virker sådan lidt mere 'barnevognsagtigt', sådan lidt mere 'gammelt'. Altså på Vesterbro, der er nogle bedre butikker og cafeer - og det er ikke så velfriseret, og det synes jeg også er lidt sjovt.

Eller som en anden pointerer:

Jeg synes, det har stor betydning mens jeg studerer, også afhængig af om der er et studiemiljø, man knytter sig meget til, at man så kan komme til og fra fredagsbar, gruppearbejde og den slags. På den måde er det vigtigt, at man er tæt på. Men jeg tror – altså det er også meget fedt, at der er lidt mere grønt end Kongens Have, det kunne jeg godt tænke mig i fremtiden, men det forandrer sig jo nok med alderen, familiestatus og så noget.

Selvom de unge orienterer sig stærkt mod centrum og de mere ungdomsprægede byområder, så fremhæver de også selv, at deres nuværende boligpræferencer formodentlig vil ændre sig i takt med, at de bliver ældre og stifter familie mv. Som en anden uddyber:

Jeg tror også bare, at man får nogle andre præferencer. Det kan være, når folk stifter familie og får børn, så vil man gerne ud til noget vand, noget skov, eller noget helt andet. Det snakkede vi også om tidligere. Altså noget mere grønt. Men altså ikke lige nu – i hvert fald ikke for mit vedkommende.

Generelt for informanterne gælder, at de ikke finder boformen i ungdomsboliger eller på kollegier attraktiv. Hvad angår kollegier, er det dels fordi, de ikke bryder sig om at dele køkken og bad med andre og at skulle lave mad i, hvad de opfatter som ulækre køkkener, dels fordi de finder boformen meget støjende og mere velegnet til helt unge mennesker:

For mit vedkommende var det også det med at dele køkken med andre. Der var altid larm. Og et kollegium er tit sådan noget betonbyggeri, i hvert fald de lidt ældre, der ligger inde i byen. Og der var jo fest hver weekend! Også nogle gange i hverdagene, og det var ikke til at holde ud! Jeg arbejdede også på det tidspunkt, jeg skulle op og på arbejde. Og så ud i sådan et køkken for at spise morgenmad, når man skal på arbejde. Bvadr!.

I forhold til de nye kollegier, der er blevet bygget med eget køkken og bad, er informanterne mere positivt stemte. Men de fremhæver også, at de nye kollegier er for dyre, og at de ikke nødvendigvis kan konkurrere med, hvad man ellers kan få til samme pris. Kollegier er også noget, der hører en særlig ungdomsperiode til:

Jeg kender rigtig mange, der bor på kollegium – de er også glade for det. Men altså: de fleste bliver "mætte" på et tidspunkt. Det der med at det tit roder – og jeg synes også, at køkkenerne er vildt klamme. Men det er nok fordi, det tit er yngre studerende, der bor der. Efterhånden som man bliver lidt ældre, så bliver de meget unge, dem som flytter ind, og på den måde, så får man lyst til noget andet.

Hvad angår ungdomsboliger har de fleste en opfattelse af, at denne boform primært er til for unge med særlige problemer, der evt. har det vanskeligt med deres forældre, og derfor har behov for at flytte hjemmefra 'før tid'.

Jeg kender ikke nogen, der bor i ungdomsbolig. Men jeg har hørt om dem. Altså hvis det er nogen, der har problemer derhjemme, så flytter de i sådan en. Der var en, jeg kendte i folkeskolen, hun flyttede ind i sådan en.

Ligesom kollegier er ungdomsboliger ikke noget, informanterne overvejer som en relevant boform. I informanternes omgangskreds er der ikke en eneste, der bor i ungdomsbolig, hvorimod de selv vurderer, at op mod 50-60 % af deres venner bor i forældre-købte boliger. Det lyder som en meget høj andel men vidner om, at det ikke længere er en sjældenhed men derimod en udbredt boform blandt særligt privilegerede unge i København i dag. Det faktum, at så mange af deres venner tilsyneladende har benyttet forældre-køb som en strategi for at anskaffe sig en attraktiv bolig, vidner om, at der er tale om en gruppe yderst privilegerede unge, der i bred forstand har 'råd' til at afskrive sig andre boformer – og herunder kollegier og ungdomsboliger.

3.2.3 Ejerskab og finansielle aftaler

I forbindelse med forældre-købet har informanterne og deres forældre indgået en række aftaler omkring ejerskabet og finansieringen af lejligheden, der i alle fire tilfælde er mundtlige. Forældrenes ejerskabsstatus er selvsagt nedfældet i skødet, men aftalerne om hvorvidt og i så fald hvornår og hvordan børnene foretager deres køb, samt til hvilken pris, foreligger som rene mundtlige aftaler. I alle informanternes tilfælde har de dog udarbejdet en standardiseret lejekontrakt, der kan findes på internettet, som forældre og børn har underskrevet som hhv. udlejere og lejere.

Hvad angår aftalerne omkring tidsperspektivet og et evt. salg, varierer det, hvad forældre og børn har aftalt. Tre ud af de fire informanter fortæller, at de har aftalt at overtage boligen fra forældrene, når de får råd og at købe den til den pris, der blev betalt ved indgåelsen af forældre-købet:

Vi har snakket om det, og det er meningen, jeg skal købe den af dem, når jeg har råd til det, altså når jeg er færdiguddannet og ligesom kommet videre i livet. I: Til hvilken pris? Til den oprindelige! Så det er mig, der scorer gevinsten af en eventuel værdistigning. Det er en investering, de har lavet også for mit vedkommende for at hjælpe mig videre.

Ifølge denne informant er det altså aftalen, at forældrene sælger lejligheden under markedsværdien og overlader barnet den fulde gevinst ved en eventuel værdistigning af lejligheden. Dette strider imidlertid mod de førnævnte skatteregler, herunder reglen om at lejligheden ikke må sælges mere end 15 % under den offentlige vurdering på salgstidspunktet. Dette vidner om, at det langt hen ad vejen er forældrene, der tager sig af det finansielle og juridiske, mens børnene primært fokuserer på, at de har fået en attraktiv bolig og en fremtidssikring på boligmarkedet. Som en af informanterne siger, da han skal forklare reglerne:

Jeg tror nok, det er sådan, at hvis den skulle sælges, så får jeg pengene for lejligheden, men så skal jeg betale skat af de penge, som der ikke er blevet betalt skat af endnu. Jeg ved ikke rigtig helt selv, om jeg forstår det [griner]. Mine forældre har mere styr på det.

Der er forskel på, i hvor høj grad ordningen kommer forældrene til gode. I de tilfælde hvor det er aftalt, at børnene skal købe lejligheden af forældrene til en favorabel pris, er det selvsagt børnene, der drager fordel af en eventuel avance og også dem, der får tryghed og fremtidssikring på boligmarkedet. Men blandt informanterne er der en enkelt, hvor det er aftalen, at forældrene en dag selv skal flytte ind i lejligheden:

Jeg kommer aldrig til at købe den lejlighed, jeg bor i. Det er fuldt ud mine forældres projekt. Jeg får heller ikke noget ud af det... overskud eller noget som helst. I: Er det noget I har aftalt på forhånd? Ja, det har hele tiden været aftalen, at jeg bor der ligesom enhver anden lejer. I: Hvordan kan det være? Det hele startede med at mine forældre forestillede sig, at når de engang blev gamle, så ville de gerne bo i en lidt mindre lejlighed end den, de har nu. Så var det sådan en løsning med, at de ville bo i deres sommerhus, og så kunne de tage ind til byen og have en lille lejlighed der.

I dette tilfælde er forældre købet en strategi, der i en økonomisk optik primært kommer forældrene til gode. Fra den unges perspektiv har forældre købet sikret adgang til en attraktiv og stabil bolig, men ikke noget, der rummer hverken et økonomisk eller fremtidssikrende element.

Ud over denne variant, hvor forældre købet i det lange perspektiv primært er en investerings- og boligstrategi, der kommer forældrene til gode, har en del af informanternes venner og bekendte forældre, der har indgået forældre køb for at kunne tilbyde deres børn et centralt sted at bo på skift i den periode, hvor de f.eks. studerer. Som en af informanterne forklarer:

Jeg kender nogen, der har tre børn, hvor de skiftes til at bo i den lejlighed, forældrene har købt alt efter, hvor gamle de nu er. I: Så de får sådan en slags 'kvote' på et par år? Ja. Men så til sidst var der en af dem, der købte den, fordi de andre havde ikke behov for den mere. De havde fået børn og det hele...

Det fremgår ikke af ovenstående citat, hvilke aftaler forældrene har indgået med deres børn, og hvordan en eventuel avance fordeles i søskendeflokken. Men eksemplerne beskriver den variation, der er i såvel de bagvedliggende motiver for at indgå forældre køb, som i måden den enkelte familie vælger at organisere sig på både hvad angår aftaler, økonomi og ejerskab.

3.2.4 Forældresubsidiering og påvirkning af forældre-barn relationer

I den periode hvor børnene bebor den forældre købte lejlighed som lejere, er ordningen typisk forbundet med direkte økonomisk støtte forældre og børn imellem. De fleste af de fire informanternes husleje er fastsat på en måde, så størstedelen af forældrenes udgifter bliver dækket. Den andel, der ikke dækkes af de unges husleje, kan siges at indgå som direkte tilskud, men det varierer, hvor meget forældrene rent faktisk subsidierer deres børn.

Der er ingen tilfælde blandt informanterne, hvor forældrene får dækket den fulde udgiftsramme. Til gengæld opnår de en hel del skattefradragfordele ved at have investeret i fast ejendom.

På grund af de høje priser på ejerboligmarkedet er det typisk nødvendigt for de unge, hvis forældre har investeret i boligen, at bo sammen med en ven eller partner med henblik på at deles om huslejen. Det attraktive ved denne model er, at de unge, til forskel fra eksempelvis et kollegieværelse, selv kan bestemme, hvem de vil bo sammen med og hvor længe. Den ven eller partner, der lejer sig ind, vil hverken have andel i ejerskabet, den eventuelle økonomiske gevinst eller den tryghed og fremtidssikring, som barnet opnår gennem forældrekøbet.

At indgå i et forældrekøb tilføjer en ny dimension til den sociale relation mellem forældre og børn. Der er ikke blot tale om en forældre-barn relation, men også et lejer-udlejer forhold. Konkret betyder det, at de unge kan opleve det som vanskeligt at påpege skader eller mangler i boligen, fordi de ikke vil være for krævende eller til besvær for deres forældre:

Jeg synes da, det er lidt underligt at man skal gå hen og sige, altså hvis toilettet går i stykker: "jeg vil gerne have nogle penge til at få lavet toilettet". Det er ikke ligesom en lejebolig, der siger du jo bare til udlejeren, at noget er gået i stykker. Det er sådan lidt..... og så ved man jo ikke, om det lige passer ind i deres økonomi - om de har regnet med den udgift.

At være barn og lejer på en gang medfører, som citatet viser, et potentielt dilemma for de unge, der ikke altid føler, de kan kræve deres ret uden at virke forkælede. Som en anden forklarer:

Jeg synes, det kan være lidt irriterende nogle gange. Nu min mor, hun siger en gang i mellem for sjov, at det er hende, der er viceværten. Altså hvis f.eks. vinduet er gået i stykker, så sker der ingenting - der går et halvt år. Hvis nu jeg havde boet rigtigt til leje, så havde jeg ringet og sagt "hey, nu må I godt komme og lave det der vindue". Men det er lidt svært, når det er ens forældre. De har lidt længere snor, fordi man ikke kan lide at sige "hov, nu skal der også lige laves det og det..." og "...ja, så er der lige de her regninger...". De har jo også travlt.

På den anden side giver det faktum, at forældrene varetager udlejerrollen også en høj grad af tryghed, idet der er færre uforudsete udgifter og bedre chancer for, at forældrene vælger at give deres barn økonomisk støtte i forbindelse med større udgifter eller investeringer i lejligheden:

Det giver også en sikkerhed på en anden måde. F.eks. sådan en udgift som en vaskemaskine kan jo godt løbe op i 5.-6.000, måske 10.000 kr., som man ikke synes, man har lyst til selv at lægge ud for.

I de tilfælde, hvor forældrene har oprettet en virksomhed i forbindelse med investeringen, kan denne form for subsidiering finde sted som en skattefri investering for forældrene, hvilket nogle af de unge fremhæver som en faktor, der gør det lettere at acceptere deres økonomiske støtte.

3.2.5 En privilegeret position på boligmarkedet

Informanterne er generelt meget bevidste om, at de befinder sig i en privilegeret position, og de betegner dem selv som heldige og fordelagtigt placeret på boligmarkedet. Gennem forældre købet har de ikke blot fået adgang til en attraktiv bolig, men er for de flestes vedkommende også kommet ind på et marked, de ellers oplever som meget utilgængeligt for deres indkomst- og aldersgruppe. Især dem, der har aftalt at købe lejligheden til en pris, der ligger under markedsværdien, kan takket være de massive prisstigninger på boligmarkedet, se frem til store økonomiske gevinster og gunstige vilkår for at geninvestere på ejer- eller andelsboligmarkedet. Som en af informanterne fortæller:

Altså, det påvirker da helt klart på en eller anden måde, at man har – nu ved jeg ikke, hvordan det er i jeres andres tilfælde – men jeg har jo de penge, lejligheden er værd, når jeg skal ud og finde mig en ny bolig. Det vil være et stort skridt på vejen – så det påvirker da en meget. Det giver klart en fordel sammenlignet med andre.

Eller som en anden forklarer om den fortjeneste, han vil få ved et eventuelt salg:

Jeg vil bruge pengene til at investere, de skal ikke bruges til noget andet, for det er ligesom min 'billet' til at komme ind på boligmarkedet.

At bo i en forældre købt lejlighed er altså en billet til et boligmarked, som de unge generelt oplever som meget utilgængeligt og svært at komme ind på:

Hvis man f.eks. er på SU, så vil banken bare ikke låne en penge overhovedet! Og så er det så, at forældre købet bliver en eller anden form for billet.

I en mere generel diskussion af de muligheder og ikke mindst barrierer, der gør sig gældende på boligmarkedet, fremhæver informanterne ikke blot økonomi men også sociale netværk som afgørende for at kunne klare sig boligmæssigt i de større byer:

Det er jo også meget i København, der er man er nødt til at kende nogen, der kender nogen. Fordi lige pludselig, hvis man er heldig, så får man tilbudt en lejlighed, som man kan leje i 5 år. Men så er der igen det, hvis man kommer ude fra 'Lars Tyndskids marker' og ikke kender et øje i København, så kan det godt være svært lige at kende nogen, der kender nogen.

Informanterne er også opmærksomme på den ulighed, der gør sig gældende, og som gør vilkårene sværere for de unge, der hverken har sociale netværk eller økonomi:

Jeg kan ikke lade være med at tænke på de unge, som har en baggrund, hvor deres forældre måske ikke lige kan betale hverken en andel eller en ejerlejlighed, hvad fanden skal de gøre? Og hvis de så samtidig måske ikke vil studere, så kan de måske ikke bo på kollegieværelser – så er de rimelig kørt fast.

De unge ved godt, at de udgør en yderst privilegeret gruppering, der qua forældre købsordningen har opnået langt flere muligheder på boligmarkedet end andre unge. De kender deres position, men ved samtidig hvilke spilleregler, der gør sig gældende på boligmarkedet, og hvad der skal til for klare sig som ung på dette.

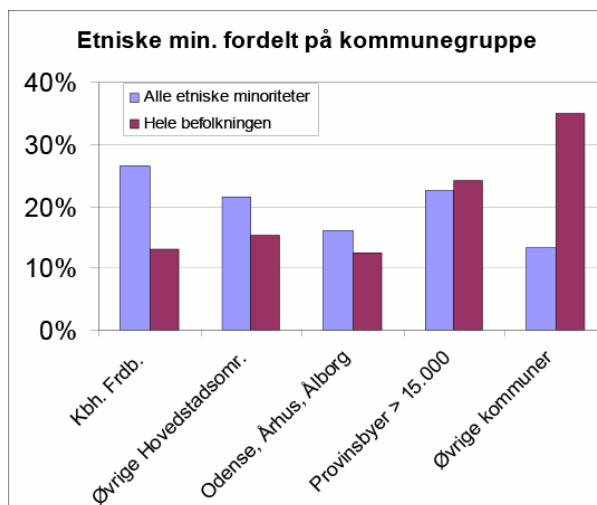
4. Unge med anden etnisk baggrund end dansk

Jf. introduktionen til denne analysepakke er unge med anden etnisk baggrund end dansk valgt som en gruppe, der af forskellige årsager er interessante at få mere viden om. Indledningsvis vil der være en kort præsentation af etniske minoriteters bosætning og boligpræferencer baseret på et litteraturstudie, hvorefter følger en analyse af de fire fokusgruppeinterviews, der er foretaget i henholdsvis Storkøbenhavn og Sønderborg.

4.1 Litteraturstudie

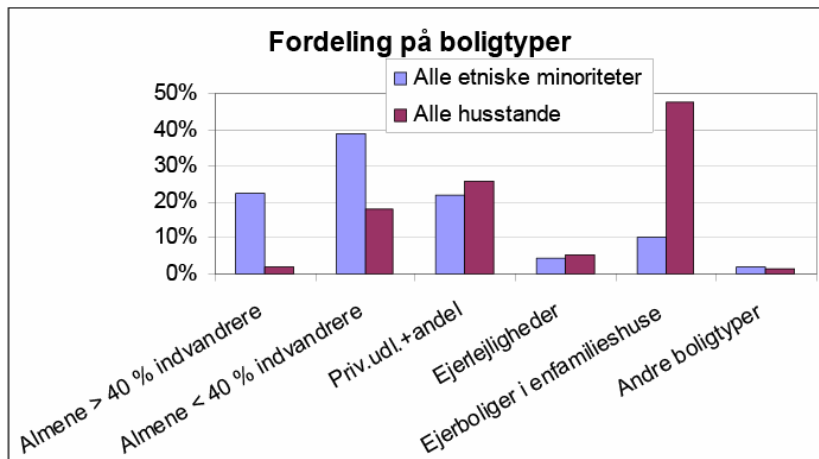
4.1.1 Etniske minoriteters bosætning

Etniske minoriteter – dvs. indvandrere, flygtninge og efterkommere – følger et noget anderledes bosætningsmønster end majoritetsbefolkningen både hvad angår geografi, boligtype og ejerform. Geografisk er de etniske minoriteter koncentreret i København, hvor 27 % af borgerne har anden etnisk baggrund end dansk. Dette skal ses i forhold til, at 13 % af den samlede befolkning er bosat i Hovedstaden. Der er ligeledes en større koncentration af etniske minoriteter i det øvrige Hovedstadsområde og landets øvrige større byer, se nedenstående figur.

Figur 1. Etniske minoriteter (husstande) fordelt på kommune-grupper, sammenlignet med fordelingen for alle husstande i 2004 (Andersen og Børresen, 2006).

Udover den geografiske koncentration er de etniske minoriteter skævt fordelt i boligmassen. 20 % af den samlede befolkning bor i almene boliger, men 60 % af alle med anden etnisk baggrund end dansk er bosat i denne sektor. Også internt i den almene sektor er der en koncentration i nogle afdelinger. Mere end 20 % af de etniske minoriteter bor i multietniske områder, der er defineret som områder med mere end 40 % beboere med fremmed herkomst. Til sammenligning bor kun 2 % af den samlede befolkning i sådanne områder.

Figur 2. Etniske minoriteter fordelt på boligtype, sammenlignet med alle husstande i 2004 (Andersen og Børresen, 2006).

Der er dog en tendens til, at der i de seneste år er sket en større spredning af etniske minoriteter på flere boligområder (Andersen, 2005). Samtidigt er der en tendens til, at visse etniske grupper koncentrerer sig i de samme områder¹² (ibid.).

Dette mønster, hvor etniske minoritetsgrupper bor koncentreret i nogle byområder og mindre koncentreret eller totalt fraværende i andre byområder, er også gennemgående i andre vesteuropæiske storbyer. Etniske minoriteters boligforhold afviger derved fra majoriteten og findes hovedsageligt i den mindre attraktive del af boligbestanden (Børresen, 2006).

Hvorvidt denne segregering er et problem ligger uden for denne analyses ramme at diskutere, men SBI m.fl. (Børresen, 2006) påpeger vigtigheden af at få belyst, om dette bosætningsmønster er opstået pga. barrierer på det samlede boligmarked eller som en konsekvens af en aktiv og positiv bosætning. Der er imidlertid nogle interessante forklaringer på dette mønster, det er relevant at tage i betragtning med henblik på at undersøge, om dette mønster fastholdes blandt den yngre generation. Her tænkes primært på efterkommere, dvs. unge med anden etnisk baggrund end dansk, der er født og opvokset i Danmark og på den måde udgør en del af den samlede ungebefolkning i landet.

Der er flere forklaringer på koncentrationen af etniske minoriteter i særlige områder. Disse er (Børresen, 2006):

- Begrænsede *økonomiske* ressourcer pga. arbejdsløshed og lave lønindkomster
- Begrænsede *politiske* ressourcer, der resulterer i begrænsede muligheder for at opnå og forsvare formelle rettigheder
- Begrænsede *sociale* ressourcer, dvs. mangel på sociale netværk

¹² Et eksempel på dette findes i Helsingør, hvor beboere med anden etnisk baggrund end dansk i to almene boligafdelinger overvejende har henholdsvis tyrkisk og palæstinensisk baggrund, en udvikling der er forstærket gennem de sidste ca. 10 år.

- Begrænsede *kognitive* ressourcer, dvs. generel viden om boligmarkedets sammensætning, muligheder og regler
- *Diskrimination* / kulturracisme på boligmarkedet

De fleste undersøgelser af etniske minoriteters bosætning tager udgangspunkt i de begrænsninger, de møder på boligmarkedet, og kun ganske få studier har forsøgt at belyse, om boligvalg foretages med udgangspunkt i særlige boligpræferencer blandt etniske minoriteter. I den sammenhæng er det værd at erindre, at etniske minoriteters bosætning er en kompleks størrelse, der er præget af en mangfoldighed, hvad angår etniske tilhørsforhold, kulturer, social baggrund, uddannelse, baggrund for indvandring og botid i landet – alle forhold, der må forventes at spille ind på den enkeltes boligpræferencer og muligheder på boligmarkedet. Hertil kommer de store regionale forskelle på boligmarkedet samt de varierende adgangskriterier til forskellige dele af boligmassen (Børresen, 2006).

4.1.2 Forskelle på første og anden generation

En dansk phd-undersøgelse (Børresen, 2000) af tyrkiske og pakistanske indvandreres bosætning viser, at flere pakistanere end tyrkere har investeret i ejerboliger. I undersøgelsens kvantitative materiale er der ingen entydige forklaringer på denne forskel, men der er en tendens til, at flere indvandrere med tyrkisk end pakistansk baggrund har investeret i boliger i deres oprindelsesland. Der er samtidigt flere pakistanere end tyrkere, der har søgt og fået dansk statsborgerskab, hvilket måske indikerer, at de ikke i samme grad som tyrkerne har et ønske om at vende tilbage til deres oprindelsesland i deres alderdom. Flere pakistanske familier bor sammen tre eller fire generationer, men det kan skyldes, at de generelt bor i større lejligheder, hvilket kan give bedre muligheder for at bo flere generationer under samme tag.

Undersøgelsen omfatter også kvalitative data, hvor der blandt andet er fokus på forskelle mellem første og anden generation, dvs. mellem de, der selv er indvandret og deres efterkommere. Både tyrkerne og pakistanerne bosat i Danmark er overvejende arbejdsmigranter indvandret til landet 1968-1973, og deres familier er siden blevet familiesammenført. I begyndelsen af perioden måtte indvandrerne primært støtte sig til deres egne etniske netværk. Med familiesammenføringer opstod behovet for egnede familieboliger, og mange flyttede til almene boliger, gerne til områder med andre indvandrere, der gav tryghed i hverdagen. Blandt indvandrere interviewet i undersøgelsen udtrykkes der udbredt tilfredshed med boligforholdene og ringe interesse for at flytte til "højstatusområder".

Samtidigt føler de sig delvist diskrimineret på boligmarkedet og udtrykker, at der for dem ikke er alternativer til almene boliger. Det kan umiddelbart virke paradoksalt, men det kan være udtryk for en forståelse af muligheder såvel som begrænsninger.

Hvor indvandrerne i stort omfang ønsker at bo tæt ved hinanden, ikke så meget med landsmænd som med andre i samme livssituation som dem selv, er der i noget omfang et opbrud med dette mønster blandt efterkommere, og mange ønsker ikke selv at bo i et multietnisk område.

Nogle ønsker at bryde med traditionen for flergenerationsfamilier, mens andre føler sig meget ansvarlige i forhold til forældrenes alderdom. I forbindelse med strategier i forhold til at skaffe sig en bolig dyrker nogle etniske netværk, mens andre bevidst søger væk fra disse og satser på relationer til etniske danskere. De fleste flytter først hjemmefra, når de stifter egen familie.

4.2.3 Hjemløshed (boligløshed)

En kedelig tendens i forbindelse med bosætning blandt etniske minoriteter er den stigende andel af beboere med indvandrerbaggrund på hjemløseinstitutioner, særligt i København og andre større byer. I København er der sket en stigning på 14 % fra 1993-1999, således at etniske minoriteter i 1999 udgjorde en tredjedel. I et studie af 25 hjemløse indvandrere og efterkommere (Järvinen, 2005) viste der sig en meget heterogen gruppe. Gruppen består dog primært af mænd, hvor relativt mange stammer fra Irak, Iran, Somalia og eks-Jugoslavien.

Hjemløse med minoritetsbaggrund adskiller sig fra øvrige hjemløse ved, at de sjældent har alkohol- eller andre misbrugsproblemer. De fleste har umiddelbart, inden de mister deres bolig, haft stabile og gode boliger (typisk i den almene sektor) og levet i parforhold. Som akut boligsøgende har de meget vanskeligt ved at få fodfæste på det almindelige boligmarked. Det private marked, både hvad angår ejer-, andel og lejeboliger, er ikke en mulighed pga. begrænset økonomi og netværk. Adgang til almene boliger er begrænset af lange ventetider. Og de opfylder ikke de "boligsociale kriterier" for at blive hjulpet af kommunen. Da de ikke evner at skaffe sig selv en bolig, bliver de henvist til en hjemløseinstitution. Den akutte bolignød, som oftest opstået pga. skilsmisse eller tilflytning fra provins til Hovedstadsområdet, er mange gange suppleret med manglende adgang til arbejdsmarkedet.

Marginaliseringsprocessen for etniske minoriteter er ikke så lang som for danske hjemløse, ofte kun få uger eller måneder. Gruppen passer således ikke ind i formålsparagraf for § 94-boformer, der er målrettet personer med særlige sociale vanskeligheder, psykiske problemer og/eller misbrugsproblemer. De er i højere grad boligløse end egentligt hjemløse. Men ophold på en boform kan resultere i yderligere marginalisering, i forhold til arbejde, venner, familier, og i forhold til deres social situation generelt, samt den stigmatisering og passivering, det kan medføre (Christiansen og Schmidt, 2003) og (Järvinen, 2005).

4.2 Interviewresultater

Jf. indledningen til denne arbejdsrapport er der foretaget fire fokusgruppeinterviews med unge med anden etnisk baggrund end dansk. Et interview er foretaget med unge, der læser på Københavns Universitet. Et andet interview er foretaget på et værested tilknyttet et alment boligområde i en forstadskommune til København. I Sønderborg er der foretaget to interviews med henholdsvis en gruppe unge mænd og en gruppe unge kvinder. Informanterne har forskellig etnisk baggrund. Størstedelen er født og opvokset i Danmark, mens andre er kommet hertil som små. Citater fra informanter i Hovedstadsområdet er markeret med et (H), mens citater fra informanter i provinsen bliver markeret med et (P).

4.2.1 Flytte i egen bolig

Unge med anden etnisk baggrund end dansk flytter i mindre udstrækning end majoritetsunge hjemmefra, inden de selv stifter familie. Dette mønster bekræfter informanterne. Det er et bosætningsmønster, de gentager fra deres oprindelseslande, hvor der ikke var – og fortsat kun i ringe omfang er – tradition for, at unge mennesker flytter hjemmefra, inden de indgår ægteskab. Forældrene og den øvrige familie kan derved bevare en vis social kontrol med deres børn, hvad angår venskaber, kærester etc. Det gør sig selvsagt ikke gældende hos alle, men der er en udbredt forventning om, at de unge mennesker bliver boende hjemme, og altså ikke som majoritetsunge forventes at realisere sig selv og ”blive voksne” i egen bolig. En unge kvinde med pakistansk baggrund svarer på, hvilke overvejelser hun har om at flytte hjemmefra:

(H) Jeg vil gerne flytte. Det skal være LANGT væk fra mine forældre og min familie. Jeg har altid været omgivet af min familie, og de bruger så meget tid på at fortælle hinanden hvad der er bedst, uden at man spørger hinanden om råd. Og de ældre generationer, de kommer bare med gode råd i tide og utide, og de kender ikke rigtigt til systemet her (i Danmark). Så man vil gerne bare væk fra det og have sit eget liv, i stedet for hvor man opdrager hinandens børn. Det gjorde de dengang, og hvis børnene gjorde noget forkert, så var der altid nogle, der blandede sig, og sagde, at det er forkert, men det gør man ikke i Danmark. Og det vil jeg gerne lidt væk fra. Og ligesom leve mit eget liv.

Det er ikke kun for at undgå familiens sociale kontrol, men også for at få lov til at være sig selv, inden hun får ansvaret for mand og børn, der ligger til grund for hendes ønske om at flytte hjemmefra:

(H) Grunden til, at jeg godt vil flytte tidligere hjemmefra er måske også, at jeg ikke gider tage ansvar for et andet menneske, fordi så er man to, og så skal man ligesom tage sig af hinanden, ikke. Jeg vil gerne have en periode, hvor jeg bare skal tage mig af mig selv, hvor jeg er meget egoistisk omkring mine valg og tanker, uden at man ligesom skal tænke 'Åh nej, nu forsømmer jeg ham', 'Åh nej, jeg har glemt at lave mad' eller et eller andet. Af de grunde, så vil jeg gerne have lov til bare at flytte.

Der er imidlertid hos den samme informant en klar erkendelse af, at det nok aldrig bliver til noget med henvisning til, at 'det gør pakistanske piger ikke':

(H) Gode pakistanske piger, de gør ikke sådan noget, osv., osv.. Jeg ved det godt, måske bliver det ikke på den måde. Måske bliver jeg gift først, og så flytter jeg hjemmefra. Men jeg ønsker nu det andet mere.

Mange stiller dog ikke spørgsmål ved det traditionelle bosætningsmønster og finder sig godt tilpas derhjemme. Familien skaber trygge rammer, og der bliver taget hånd om de praktiske forhold i hjemmet. En informant udtrykker således, at han af hensyn til sit studie er blevet boende hjemme, hvor der er stabilitet og orden. Han har flere bekendte, der er flyttet hjemmefra men ikke magter at administrere friheden, hvorfor de falder fra deres stu-

dier. En anden henviser til, hvordan hendes bekendte har opdaget, at det er svært bo alene blandt andet pga. ensomhed.

Nogle vælger alligevel at flytte i egen bolig, inden de selv stifter familie. Det kan netop være et spørgsmål om at undslippe den sociale kontrol og vinde større frihed, men det er ikke altid, at familien uden videre accepterer de unges frigørelse. I den sammenhæng er der dog et argument, der vinder respekt hos forældrene, nemlig hvis den unge er nødt til at flytte til en anden by for at studere. Som en informant formulerer det:

(H) Der er sådan et arabisk ordsprog, der siger, at uanset hvor religiøs du er, så er uddannelse først, dernæst Gud. Altså, det kan godt være, at det ikke er sådan, man ser på det, men sådan er det i virkeligheden.

At flytte til en by længere væk for at studere er således til tider en bevidst strategi. Nogle pendler i begyndelsen men ender med at finde en bolig tæt ved deres uddannelse, når forældrene selv kan se ulemperne ved lang transporttid og store udgifter.

Bor man i provinsen og skal læse videre, kan man være nødt til at flytte hjemmefra. En informant fra Sønderborg har planer om at flytte til Ålborg for at læse på universitetet der. Hun har gjort sig forskellige overvejelser, der både handler om familierelationer og vanskeligheder ved at få en bolig i de større studiebyer:

(P) Man kan ikke lade være med at tænke på sin familie, når man skal flytte, altså de bånd man har til sine søskende og sådan nogen ting. Det kommer man til at savne ret meget, men jeg kan jo ikke tage hensyn til det, for man bliver jo nødt til at forlade reden på et eller andet tidspunkt. Men jeg ved, jeg kommer til at savne dem så meget, og det bliver så langt væk. Over 300 km. skal min familie rejse for at komme op til mig, og jeg ved, at det ikke bliver særlig let for dem. Vi kommer ikke til at se hinanden særlig tit.

Hun fortæller om, at hendes forældre har overvejet at flytte med:

(P) De tænker på, at de også vil flytte derop. Men det er ikke helt sikkert endnu. Jeg tror ærligt talt ikke, det bliver til noget, men tanken har strejft dem. Jeg tager jo kun derop for at læse, jeg tror ikke, jeg bliver der - det er jo ikke sikkert, man bliver der og får en arbejdsplads der. Det kommer jo an på, hvor er man henne, og hvilken livssituation er man i. Så skal du flytte igen. Forældrene kan jo ikke flytte hele tiden.

Nogle unge studerende anskaffer sig som nævnt et kollegieværelse med henblik på at have et sted, hvor de kan lave lektier i ro og fred. En del af informanterne fortæller, hvordan det er umuligt at finde fred til at studere, når man bor mange mennesker under samme tag. Til tider resulterer det i, at de på et senere tidspunkt faktisk flytter ind på deres kollegieværelse, når forældrene har haft tid til at vænne sig til tanken. Men det er ikke altid kun positivt at flytte hjemmefra:

(P) Jeg synes på en måde, det er godt nok. For hvis man bor hjemme, er der ikke sådan rigtigt ro, og man skal alt muligt. Men det er også et problem at bo på kollegium. Man kender ikke så mange folk, så nogen gange er det rigtig kedeligt. Jeg bor på et kollegium, som er lidt langt væk fra byen, så der kan være problemer med transport.

I forhold til spørgsmålet om at flytte hjemmefra er der uenighed om, hvorvidt et kønsperspektiv gør sig gældende. I Sønderborg mener informanterne, at det er mere accepteret, at de unge mænd flytter hjemmefra, end at deres søstre gør det. To kvindelig informanter fortæller:

(P) På en måde tror jeg vi kvinder tænker, at vi gerne vil ud, for vi er meget derhjemme – og vi bliver holdt hjemme tit. Drengene, de kommer jo mere ud - de kommer ud at se flere ting end nogen kvinder gør. Jeg tror, at nogle mænd er lidt anderledes end kvinder. Drengene siger tit: "Jeg flytter ud! Jeg kan fandeme ikke holde ud at bo hjemme længere. Jeg skal bare ud!". Men hvis en søster, hun taler om noget som helst, som har med at flytte at gøre, det får hun bare ikke lov til. Og det er ikke kun af hendes forældre, hun får heller ikke lov af sin bror.

(P) De (mænd) bor ikke med forældrene. De mangler faktisk ikke noget. De har også deres eget privatliv. Mine forældre vil da ikke have - selvom jeg bor i Sønderborg - at jeg flytter på kollegium. Så længe jeg har det godt med dem. Men altså fyrene, de kan jo bare flytte, det må de gerne. De fleste drenge skal ikke have nogen stor grund.

Den ene gruppe i København delte dette synspunkt, mens den anden gruppe ikke mente, at der var forskel på om og hvornår henholdsvis unge mænd og kvinder flytter hjemmefra.

For manges vedkommende er der altså tale om, at de springer "begynderboligen" over og først forlader hjemmet i forbindelse med, at de selv stifter familie. Det er en afgørende forskel fra majoritetsunge, der typisk er noget ældre, når de flytter hjemmefra.

Men der er et delvist opbrud på vej i forhold til dette mønster, og flere informanter mener, at et stigende antal unge med indvandrerbaggrund flytter hjemmefra, inden de bliver gift, særligt hvis de er oppe i årene, dvs. inde i 20'erne, inden de indgår ægteskab. Denne udvikling menes både at gøre sig gældende for unge mænd og kvinder.

4.2.2 Bosætning i forhold til forældre

Minoritetsunge føler sig stærkt forpligtede i forhold til at tage sig af forældregenerationen, og mange ønsker at bo tæt ved deres forældre. Det skyldes både, at mange fra forældregenerationen kun i begrænset omfang kan klare sig selv i det danske system og skal have hjælp til lægebesøg, når der kommer breve fra offentlige myndigheder etc. Men det skyldes også, at de unge synes, de skylder de ældre at passe på dem, rollerne skifter, så de skal tage sig af forældrene, når de har et behov for omsorg, ligesom forældrene tidligere har taget sig af dem. Særligt når forældrene bliver gamle, er der mange, der er bekymrede for, hvordan det skal komme til at gå.

Nogle ønsker at bo sammen med deres forældre, mens andre er mere tilbageholdende og umiddelbart ønsker at etablere sig i en traditionel kernefamilie. Men man er forpligtet i forhold til de ældre generationer, og det kan være tabu at snakke om plejehjem.

(P) Vores kultur siger, at nu har vores forældre passet på os i så lang tid. Så skal vi også passe på dem, når de engang bliver gamle. Jeg kender ikke nogen udlændinge, der har deres familie på et plejehjem, eller hvad man kalder det. Det ser man næsten aldrig.

(H) Ja, det er ikke utopisk (at informanten vil bo sammen med sine forældre), hvis jeg har plads. Det er meget generelt blandt udlændinge. Man tænker måske ikke på det med den første bolig, men med den tredje eller fjerde. Nu kan de klare sig selv, det kommer an på, hvor gamle de er. Det er vigtigt at bo tæt på. Jeg ville overveje meget, hvis jeg skulle flytte til Århus.

(P) Jeg vil mene, at når man bliver voksen, så bliver man selvstændig, og så skal man have sit eget i stedet for at flytte sammen med sin familie. Jeg tror, det vil være irriterende at flytte sammen med sin familie. Jeg kunne ikke forestille mig at købe hus sammen med mine forældre. Det vil jeg ikke. Når jeg køber hus, bliver det sammen med min kone og mine børn, og så er det bare det. Men jeg smider ikke mine forældre væk, hvis der sker noget, så ryger de med ind, så må jeg finde ud af noget med det.

4.2.3 Attraktive boligmiljøer

Begynderboligen

For de, der enten realiserer at flytte hjemmefra i egen bolig, inden de selv stifter familie eller drømmer at gøre det, hersker der nogle klare forestillinger om, hvad en god begynderbolig er. Selvom nogle jf. ovenfor flytter på kollegium, typisk efter at have brugt et kollegieværelse til lektielæsning gennem længere tid, er det en udpræget holdning, at kollegier ikke er en attraktiv boform. Et kollegium, hvor der deles køkken og bad, opfattes både af informanterne i Hovedstadsområdet og i provinsen som for tæt og intimt.

Som en af informanterne udtrykker det:

(H) NEJ, det er alt for ulækkert at bo sammen med andre. Jeg ville aldrig bo sådan. Jeg vil ikke bruge et toilet, hvor der er beskidt, jeg ville have svært ved at sidde på et toilet, hvor der har siddet andre. De fleste udlændinge vil heller ikke dele køkken med andre, også af hensyn til religion osv., med mad. På kollegier låner man jo hinandens pander og sådan noget.

De mandlige informanter i Sønderborg er tilsyneladende de mest positivt stemte overfor kollegier, så længe man er studerende og dermed har begrænsede muligheder på boligmarkedet og lav indkomst. Men de deler opfattelsen af, at man ikke skal dele køkken og bad. De kvindelige informanter fra Sønderborg derimod vil hellere bo i lejlighed og helst med flere værelser. De bryder sig ikke om, at alt skal foregå i ét rum:

(P) Altså, man betaler flere tusinde kroner, og man har bare et værelse, og det hele ligger bare, toilet og køkken inde i værelset. Altså, man kan lige så godt flytte et andet sted hen og have sit privatliv ik'.

Der er ikke udbredt interesse for at bo sammen med venner/bekendte i en delelejlighed, igen med henvisning til, at det bliver for intimt, men også fordi der blandt venner ikke er den samme faste rollefordeling og de samme autoritetsstrukturer, som inden for familien. Inden for familien er der faste regler, man kender hinanden på godt og ondt og kan være sig selv:

(H) Det er svært at gå på kompromis med sine venner, jeg har mine holdninger, og han har sine holdninger. Vi (med anden etnisk baggrund) er meget stædige, hvis man kan sige det sådan. Det er anderledes med familien. Man har sit soveværelse, og man ved alting bliver ordnet, man er vant til det system, man kører hjemmefra. Når man flytter ud, vil man køre efter det samme system, men ens ven vil have sin egen rytme. Det var min vens lejlighed, og selvom jeg betalte halvdelen af huslejen, var det hans lejlighed.

Udover at det kan opfattes som for tæt at bo med en ven, er der altså også en følelse af, at man ikke deler lejligheden på lige vilkår.

En god begynderbolig er at have sin egen lejlighed med køkken og bad. Mens kvinden, der er citeret ovenover udtrykker, at hun ikke ønsker at bo på ét værelse, giver andre – mandlige – informanter udtryk for, at ét værelse er tilstrækkeligt, så længe man bor alene:

(H) Den (hybel) er perfekt, det er en perfekt bolig.

(H) En hybel er en fin bolig, når man bor alene, der er plads til man kan udfolde sig, der er rum til det man skal lave. Men det er lidt svært med huslejen, den koster 2500, jeg får 4700 i SU, og jeg har ikke tid til at arbejde. Og så kan man kun få boligen, hvis man har problemer derhjemme.

Begge informanter bor i en almen ungdomsbolig. Der er ingen generel modstand mod ungdomsboliger, men de kan være svære at få fat i og henvender sig kun til studerende, hvilket bliver opfattet som et problem, da ikke alle unge er under uddannelse. Ungdomsboliger er i øvrigt som informanterne udtrykker det ovenfor vanskelige at få fat i også for studerende. De informanter, der har fået en ungdomsbolig, har haft store problemer derhjemme og har været nødt til at dokumentere, at problemerne var af et omfang, der umuliggjorde, at de blev boende hjemme.

Hvilke krav, man stiller til boligen, kan være påvirket af, hvilke realistiske muligheder man har. I betragtning af, hvor vanskeligt det kan være at finde sig en bolig i de større universitetsbyer, kan en etværelses lejlighed være en ganske fin og tilfredsstillende løsning. Den unge kvinde, som skal flytte fra Sønderborg til Aalborg, stiller f.eks. ikke store krav til sin begynderbolig, som hun ved vil være svær at få. Hun er glad, hvis bare hun får et værelse:

(P) Jeg tager det bare stille og roligt og bor i kollegieværelse med en seng, et skrivebord og en computer. Sådan et lille hyggeligt værelse, som jeg har derhjemme. Mens jeg studerer, skal jeg bare have et lille fint og hyggeligt værelse, og når det så bliver nødvendigt, og jeg skal til at stifte familie og sådan nogle ting, så kan jeg, når jeg har fået en uddannelse og arbejde, spare lidt op, og så kan jeg få det hus.

Beliggenhed

Der er forskellige ønsker med hensyn til boligens beliggenhed. Nogle ønsker at bo tæt på byen, andre ønsker ikke at bo i København men foretrækker livet i forstæderne. I materialet er der tydelig sammenhæng mellem informanternes ønsker til boligens beliggenhed og der, hvor de er vokset op. Det kan tyde på, at der ikke er helt det samme ønske blandt minoritetsunge om at bo i de større byer i en særlig ungdomsfase, inden de slår sig til ro og stifter familie, hvilket formodentligt hænger sammen med, at færre flytter hjemmefra, inden de indgår ægteskab. Nogle af de, der drømmer om at flytte hjemmefra, har dog ønske om at flytte til centrum. En ung kvinde, der er vokset op i en forstad vest for København, fortæller:

(H) "Hvis jeg skal flytte hjemmefra – og det håber jeg da snart – vil jeg nok flytte ind til byen til at begynde med for at være meget tæt på studiet og ikke bruge alt for meget transporttid eller penge på at rejse – offentlig trafik, jeg hader DSB, og så vil jeg gerne spare op til en hel masse ting. Men hvis jeg skal flytte, så skal det være imod Vestamager, men det er dyrt, når man er studerende.

Hun ønsker at flytte hjemmefra og har specifikke ønsker til sin begynderbolig, men påpeger, at ønsket om nærhed til byen afgrænser sig til hendes studietid. Når hun er færdig med at læse og skal etablere familie, vil hun gerne have mere ro og fred omkring sig og forestiller sig at flytte tilbage til en af omegnskommunerne. Ønsket om at bo i byen handler om samvær med andre ligesindede (studerende), adgang til cafeer mv. og kort transporttid i forhold til studie/arbejde. Hendes ønsker adskiller sig ikke fra majoritetsunge, hvor mange foretrækker at bo centralt. De samme ønsker om byliv findes hos nogle af de mandlige informanter fra Sønderborg, der også opfatter deres ungdomsliv som en særlig fase.

Mens de læser, mener de, at de har ret til oplevelser – byliv og natteliv – men når de får familie, skal de bo under trygge forhold, hvorfor de ønsker at flytte tilbage til Sønderborg.

En informant, der er vokset op i København, kunne ikke ønske sig at bo andre steder:

(H) Altså, nu ved jeg ikke helt, hvordan sammenhængen bliver, men jeg vil helst – hvis jeg skulle bo nogen steder – så ville jeg helst blive i København, gerne så centralt som muligt, som jeg selv bor nu. Det tager mig jo ingen tid at komme ind til byen, jeg har en metro, og jeg har universitetet overfor mig, der er Ørestad og TV-Byen, og jeg ved ikke hvad. Jeg kan godt lide, at jeg bor så centralt, og det vil jeg også foretrække, at det blev i fremtiden. Altså, hvis jeg flytter væk fra København, så vil jeg helst væk fra Danmark, sådan har jeg det! I: Hvad er "København"?

Det er Østerbro, Vesterbro, Nørrebro – og så bor jeg lige sådan, jeg bor på Amager, hverken ude på bøhlandet, altså mod Dragør, Kastrup eller sådan. Det er 5 minutter væk, det er perfekt. Hvis jeg skal ud til Dragør, hvilket sker meget, meget sjældent, så føler jeg, at jeg er ude på en rejse, du ved. Jeg har også en veninde, hendes familie bor i Dragør, det er som om, man tager til bøhlandet. Men det at tage metroen, metro-området, det er ok.

De fleste informanter, der er vokset op i forstaden, foretrækker at blive boende der – også mens de er unge – og føler sig ikke tiltrukket af byen. Fordele ved forstaden er mange og gode sportsfaciliteter og adgang til rekreative områder samt de venskaber, man har indgået i lokalområdet. Der er ro og fred, og alligevel er man tæt på byen. Nærhed til forældre nævnes også som en vigtig grund til at blive boende i forstaden.

Informanterne fra Sønderborg, særligt de mandlige, føler en stor stedtilknytning. Alle ønsker at bo tæt på byen og nævner transporttid og afstande som væsentligt for, hvor de ønsker at bosætte sig. De fleste ønsker liv, mennesker og mangfoldighed samt nærhed til grønne områder. Men der må ikke være for meget liv, der skal også være stille og roligt. De, der regner med at tage væk i en periode for at læse, udtrykker alle ønske om at vende tilbage.

Ghetto eller ej?

Der er forskellige holdninger til at bo i områder med mange andre med anden etnisk baggrund end dansk. En informant fortæller:

(H) Jeg vil ikke bo i en ghetto, sådan har jeg det. Men jeg kunne godt tænke mig at bo i et område, hvor der er en ligevægt. Der, hvor jeg har boet, var der i starten af min barndom og de første mange år, der var der 5-6 eller 8 måske med anden etnisk baggrund, og så var resten danskere. Sådan meget hyggeligt, og alle kendte hinanden, og så igennem årene kom der bare flere og flere socialt belastede familier, og det kan man mærke. Man respekterer ikke de mennesker, der bor i nærheden, når man smider affald, eller man råber og skriger og ringer på alle dørene, eller man sidder i opgangen, eller man smider sine aviser rundt omkring i hele opgangen, fordi man ikke er interesseret i dem.

Så jeg har det sådan, hvis jeg skal flytte, så skal det være et område, hvor der er – jeg er ligeglad, det må for min skyld gerne være multietnisk – men det skal være både en god blanding af ressourcestærke mennesker og så ikke så mange ressourcetsvage mennesker, fordi så styrker det mit liv bedre.

I det boligområde, hvor den pågældende informant er vokset op, og hvor hun fortsat bor med sine forældre og søskende, er der tilsyneladende et sammenfald med et stigende antal indvandrere og efterkommere og ressourcetsvage familier. Det er ikke for hende så meget et spørgsmål om etnicitet som et spørgsmål om ressourcetsvage familier.

En informant mener, det er lidt sejt at komme fra "ghettoen", noget man kan være stolt af:

Man kan godt være stolt over at komme fra ghettoen. Det er sådan lidt "street", sådan lidt "Bronx".

I Sønderborg anvender informanterne ikke betegnelsen ghetto men benævner de almenne boligområder som "Blokkene". Det gælder for samtlige informanter, at de er glade for at bo i deres bebyggelser. De nævner småproblemer med naboer og dumme drenge-streger, men generelt udtrykkes stor tilfredshed:

(P) Det er rigtig, rigtig godt. Det er godt for familielivet. Skolen er meget tæt på, der er mange omkring én, alle ens venner. Altså her i området er det meget godt, synes jeg. Der er stille og roligt, og der er mange nationaliteter – og det kan jeg rigtig godt lide. Der er ikke kun udlændinge. Der er også mange danskere. Det er meget vigtigt for mig, at der er det, man integrerer sig mere. Og så mulighederne for fritid, sport rundt omkring en... altså fodbold. Alt er tæt omkring én i det her område, og det er meget vigtigt.

(P) Jeg er ikke vild med at bo i hus og sådan, fordi jeg har boet i blokke hele mit liv. Jeg har det rigtig godt med det. Selvom man godt kan få nogle mærkelige naboer i det hele taget, hvor de måske ikke er så vilde med indvandrere. Så er der nogen, der ikke kan lide at man larmer, fordi der er børn i huset. Men det er sådan nogle ting, der ligger i det at bo i blokke. Der er nogle ingredienser i at bo i blokke, f.eks. at man kan komme op at skændes med naboerne. Ellers synes jeg, det er ret sjovt i det hele taget.

Der bliver talt lidt om, hvordan man synes andre ser på "blokkene" i Sønderborg:

(P) Der er altid mange rygter om sådan et ghattosted, men når man så bor her, er det så fredeligt som overhovedet. Der kan ikke blive mere fredeligt, end der er her.

En enkelt informant udtrykker en præference for at blive boende i et område med mange andre med indvandrerbaggrund:

(H) Jeg vil bo sammen med andre udlændinge, jeg vil ikke bo sammen med for mange danskere, de kender mig ikke.

Leje kontra eje

Langt de fleste informanter fra både hovedstad og provins udtaler ønske om at investere i egen bolig, enten en andel eller en ejerbolig. At bo til leje betragtes som at smide penge ud af vinduet. En informant, der bor i en etværelses ungdomsbolig, fortæller:

(H) Hvis jeg havde råd, ville jeg gerne have købt. Jeg betaler ca. 2500 for bolig, en pæn stor del af mine penge går bare til lejen, når man har en lejlighed, som man ved i sidste ende er din, som man har mulighed for at sælge og få pengene tilbage igen, så er det noget helt andet. Så gør det ikke så ondt at betale de 2500 om må-

neden. Hvis jeg havde råd, ville jeg købe en andel eller en ejerlejlighed. Det vil jeg gøre en dag, hvis jeg har råd til det.

Dette er et ønske, der bliver gentaget:

(H) Man skal tænke lidt strategisk. Jeg har ikke lyst til at gøre ligesom mine forældre og bo til leje og bare smide penge ud af vinduet, hvis man kan sige det på den måde. Jeg kunne godt tænke mig at investere i noget. Det kunne jeg godt have tænkt mig at have gjort for længst.

I modsætning til deres forældres generation ønsker de at investere i en bolig i Danmark. Flere fortæller, at deres forældre har investeret i deres oprindelige hjemland i et ønske om at flytte tilbage. Den unge generation ser ingen fremtid i de lande, deres forældre er immigreret fra, de er født og opvokset her og overvejer ikke at bo andre steder:

(H) Der er ingen (i forældregenerationen), der tænker langsigtet på, at de skal investere. Hvis de tænker på at investere, tænker de ikke på at gøre det her, men der hvor de kommer fra, de vil gerne flytte tilbage. Men det vil deres børn ikke, det vil os deres børn ikke, vi har ikke noget liv der.

(H) Vores forældre har aldrig tænkt på at købe, det giver ikke mening ifølge deres fornuft. De vil hellere investere derhjemme (i oprindelseslandet).

(P) Mange af de der udlændinge har altid drømt, selv mine forældre har drømt om at komme tilbage. Og de har købt jord dernede og bygget og sådan noget, og de har sagt til mig: "Jamen, du bygger bare en etage ovenpå" og "engang, hvis der sker noget, flytter vi bare derned". Men nu når vi snakker med dem, fortæller vi dem, at vi aldrig vender tilbage, og hvis der skulle købes noget, bliver det købt her i Danmark.

Det er dog ikke kun ønsket om at vende tilbage men også manglen på uddannelse, der forklares som årsagen til at forældregenerationen overvejende bor i lejebolig. Til forskel fra deres forældre råder de unge med anden etnisk baggrund, der er født og opvokset i her i landet, over langt flere kognitive ressourcer, hvad angår deres viden om det danske boligmarked, lånemuligheder, mv. De ved også, at det at eje sin egen bolig er forbundet med større økonomisk sikkerhed:

(P) Hvis man har ejerbolig, er det en sikkerhed, hvis man er i pengekrise, det kan man ikke med en lejebolig.

Informanterne fra provinsen er alle vokset op i almene boligområder i Sønderborg - nogle af dem med en tidlig barndom på landet. De taler mest varmt om deres tid i 'Blokkene', men de fleste drømmer alligevel om at bo i eget hus, hvilket de også ser som en realistisk mulighed, da de regner med at få en god uddannelse, og at der er realistiske priser på boligmarkedet. I provinsen kan det tilmed være billigere at bo i ejerbolig. En informant, der har købt et hus med 3 lejligheder sammen med sin søster, mener, at han har fundet en rigtig god løsning. Han har betalt udbetalingen og lånt resten af pengene i banken:

(P) Nu har jeg en husleje på 8000 kr. om måneden, og så har jeg jo lejet noget ud til mine forældre. Ja, og vi bor sammen hele familien, og mine forældre giver langt mindre, end de gjorde før i tiden. For mig er det den bedste løsning. De betaler mit huslån af, vi bor sammen og har det rigtig godt. Bedre kan det ikke være for mig. Nu betaler vi husleje, men i sidste ende er det mit hus. Så kan jeg sælge det, og så tjener jeg en masse penge på det også.

Som dette eksempel viser, er det typisk først den anden generation, der har det fornødne overblik over boligmarkedet og den nødvendige afklaring hvad angår tilhørsforhold, til at tænke langsigtet og investere i fast ejendom og på den måde sikre dem selv og familien både boligmæssigt og økonomisk. Det er dog ikke alle, der foretrækker at eje frem for at leje. En kvindelig informant fra Sønderborg udtrykker, at hun foretrækker at blive boende i blokkene:

(P) Jeg har ikke noget ønske om at få mig et hus senere hen. Jeg vil bare gerne have, at, den person jeg engang bliver gift med, at mig og ham, vi lever et lille... at vi lever i sådan en hyggelig lejlighed med de 2-3 børn, vi får engang. At vi har det sådan stille og roligt, og at det hele kører godt.

En enkelt informant henviser til sin religion, da det ikke er i overensstemmelse med islam at låne penge med rente.

4.2.4 Muligheder og barrierer på boligmarkedet

Da muligheder og barrierer opleves meget forskelligt i henholdsvis Hovedstadsområdet og provinsen, skelnes der her eksplicit mellem de to regioner.

Hovedstadsområdet

Blandt informanterne i København og omegn er der en helt klar forståelse af, at det er vanskeligt at finde en passende bolig, det gælder både for begynderboliger og familieboliger. Der er lang ventetid på attraktive lejligheder i den almene sektor. Det kræver gode sociale netværk at få adgang til andelslejligheder og privat udlejning. Ejerboliger er dyre og derfor vanskelige at få råd til. I de vestlige omegnskommuner er der desuden relativt få andelsboliger og ejerboliger:

(H) Jeg vil gerne investere i en andels- eller en ejerbolig, men det kan man ikke gøre herude i Brøndby, der er ingen andele eller ejerboliger, der er meget, meget få. Nu bygger de nogle ejerboliger nede ved Esplanaden, men de koster fra 2 mio. Hvem har råd til at sidde for 11.000 kr. om måneden?!

(H) Det er allerede for dyrt at investere, det er kørt for os, vi er på røven, vi er på skideren. Jeg har en del danske venner og bekendte, jeg har arbejdet med og gået i skole med osv. Når man snakker med dem, så har de alle sammen en mor, far eller bror, der kender en eller anden. Så de har fået en andel på det rigtige tidspunkt til den rette pris eller er kommet ind udenom kontrakten (ventelisten), hvor

det så er blevet lavet om til en andel. De fleste mennesker herude, de har ikke en chance. De fleste kender kun mennesker, der bor herude, og de har alle etnisk oprindelse, de har ikke netværket. De er nødt til at bo her.

Informanten her italesætter tydeligt, at der er særlige barrierer for unge med anden etnisk baggrund end dansk, der vokser op i multietniske miljøer, i kraft af, at de ikke via deres opvækst har haft mulighed for at etablere de samme sociale netværk som majoritetsunge. Manglende netværk resulterer i, at de unge må blive boende i de multietniske områder. De besidder de kognitive ressourcer til at overskue, hvad der kræves i de forskellige dele af boligmassen. Men de må samtidig konstatere, at de ikke råder over den type sociale ressourcer, der gør det muligt for deres indkomstniveau at komme ind på boligmarkedet.

Begrænset adgang til boliger resulterer i modløshed og til tider i, at eksempelvis et bryllup bliver udskudt:

(H) Det er svært at komme ind i, synes jeg, og priserne er tårnhøje. Altså nu tænker jeg kun København, for det er dér, jeg helst vil være. Og jeg synes, det er et umuligt marked, og når man kigger på de områder, man gerne vil søge hen imod, så er det sådan lidt – så virker det bare umuligt at komme ind. Det der med, at man skal kende nogen, som kender nogen, og hvis man ikke lige har den adgang, så er man ligesom – så er det svært at nå ind til markedet.

(H) Man skal også have heldet med sig. Vi havde en fælles bekendt, hun blev nødt til at udskyde sit bryllup – hun skulle giftes med en marokkaner – og så måtte de vente med selve ceremonien indtil videre, for de kunne bare ikke finde en lejlighed, og til sidst, så kendte de så en fra hendes arbejdsplads, der kendte en som måske gerne ville sælge sin lejlighed – en andelslejlighed, og så fandt de en efter mange år.

En informant fra Sønderborg, som er færdiguddannet tandtekniker, er ved at flytte til København. Han skal bo sammen med sin forlovede, som er på venteliste i en boligforening. Han har tidligere forsøgt at finde bolig i København pga. arbejde men måtte opgive. Udover at boligmarkedet er svært at komme ind på, føler han også, at udlændinge bliver diskrimineret på boligmarkedet i København:

(P) Jeg skulle faktisk flytte til København for nogle måneder siden pga. noget arbejde. Det var fuldstændig umuligt at få noget, fordi folk var positive, indtil de fandt ud af, hvem jeg var, og så var de ligeglade med hvilken uddannelse eller hvilket arbejde, jeg havde med at gøre. Og hvis du ringede til kollegiet, kunne du kun få det, hvis du studerede. Jeg føler ikke, at du som udlænding bare kan flytte til København og så finde noget. Det er umuligt, DET ER FULDSTÆNDIG UMULIGT. Jeg har prøvet det, og jeg ved det, og jeg har prøvet det op til flere gange. Det er det største problem man har, hvis man skal flytte til København eller en storby, det er boligmarkedet. Jeg synes, det er forkert, at kollegieværelser kun er til dem, der studerer. Det kan godt være, der er trængsel på kollegierne, men der skulle ikke være et forbud mod andre ud over dem, der studerer, det ødelægger meget.

Han fortsætter:

(P) Min forlovede i København har været medlem af en boligforening i 5 år, og hun har ikke fået noget endnu. Der kan du bare se, hvor svært det er. Den eneste mulighed jeg har i København er privat faktisk. F.eks. et værelse til 3000 kr. Jeg har jo søgt, også det der med andelsbolig. Det kan man heller ikke bare gå hen og købe. Da skal man også på venteliste, og det kan også tage rigtig mange år.

En ung mand fortæller, hvordan han ikke har kunnet få en bolig i det område, han ønsker og derfor har søgt en bolig i en nabokommune, da han efter syv år ikke længere ville trække sit giftermål ud:

(H) Altså, i Brøndby jeg har stået på listen siden 99 til 2007. Og der får jeg hele tiden fået at vide, at jeg står i kø, 3-4-3-4-2, men jeg får aldrig den der bolig. Men til sidst tænker jeg: "okay, nu må vi gøre det, for nu har jeg været sammen med hende i 7 år, det går ikke". Så jeg tog over til kommunen, Rødovre Kommune, forklarede kommunen, og så skrev jeg os op der. Det tog 2 måneder, så fik vi en lejlighed med det samme. Vi tog den første, vi fik tilbudt, for nu skulle vi bare flytte, ikke. Og det er ikke fordi, der er specielt flot deromkring, men det var det, vi kunne få.

Denne informant er under uddannelse, og citatet kan tyde på, at han har fået anvist en bolig efter fleksibel udlejning pga. den hurtige tildeling af en lejlighed. Både han og hans kone opfylder kriterierne for fleksibel udlejning, da de begge er under uddannelse¹³. Der er således også muligheder, men kun for dem, der er under uddannelse eller har fast arbejde.

For dem med god økonomi er mulighederne langt flere, idet de kan købe sig en bolig. God økonomi og delvist også en god uddannelse betragtes som forudsætninger for at få adgang til en ejerbolig. Informanterne taler selv om "at slippe ud af ghettoen", dvs. at flytte fra en almen til en ejerbolig, hvilket kun er en mulighed for dem, der klarer sig rigtig godt.

Provinsen

Hvor boligmarkedet opleves som overordentligt vanskeligt tilgængeligt i Hovedstadsområdet, er der helt andre muligheder i provinsen. Det er ikke forbundet med særlige vanskeligheder at få adgang til ungdomsboliger, kollegier eller lejeboliger, ligesom det for de fleste er muligt at investere i egen bolig. Ingen informanter udtrykker modløshed omkring deres boligsituation – tværtimod. Det gælder også for de, der ønsker at flytte hjemmefra, inden de stifter familie. Det opfattes som relativt nemt at få en ungdomsbolig/begynderbolig, som enten kan være privat udlejning, kollegieværelse eller almen bolig. Udlejning af alle typer ungdomsboliger koordineres af kollegiekontoret, hvor samtlige informanter er bevidste om, at de kan henvende sig. Særligt de mandlige informanter synes, det er nem løsning at flytte på kollegium, men det tillægges en vis betydning, at kollegierne ligger tæt på deres forældres hjem inden for en radius af 3-4 km.

¹³ Regler for fleksibel udlejning varierer og bestemmes af boligorganisationerne og kommunen i fællesskab. Uddannelsessøgende og personer med fast arbejde hører dog i reglen til de, der får fortrinsret i de almene boligafdelinger, hvor der udlejes efter fleksibel udlejning.

På kollegieværelserne er der ro til at læse, men i weekenderne opholder de sig hjemme hos familien.

Hvis man ikke synes, at kollegieboligformen er attraktiv, er det også realistisk at få en almen familiebolig, og alle kender flere, som bor alene i egen lejlighed. Såvel de mandlige som kvindelige informanter er skrevet op i boligforeningerne i Sønderborg, og én fik tildelt en lejlighed efter bare 3 uger, da hun søgte. Det kommer dog an på, hvilken boligforening man er medlem af. Populære 2-værelses lejligheder kan der være en del ventetid på. En ung kvinde havde problemer med familien og havde derfor behov for at flytte hjemmefra, men hun ønskede ikke at bo på kollegieværelse. Boligafdelingen, hvor hun bor, har ikke umiddelbart kunne hjælpe hende med en lejlighed, derfor bor hun hos et vennepar. Hun fortæller, at kommunen sagtens kan hjælpe med kollegieværelse, "Men det er jo ikke ligefrem det, jeg vil have". Så længe man bliver i provinsen, er det muligt at stille krav til boligstandarder.

Private udlejningsboliger er også en mulighed. Ingen informanter i Sønderborg oplever, at de bliver diskrimineret på det private udlejningsmarked på samme måde, som det kan være tilfældet i København eller andre større byer med pres på boligmarkedet:

(P) Overhovedet ikke – for de fleste af os får gennem boligforeninger, hvor man er medlem, men ellers tror jeg ikke. Jeg har mange venner, som har fået noget privat, det har de også fået med det samme. Der er ikke problemer overhovedet i Sønderborg.

De unge i Sønderborg oplever til gengæld, at det er svært at få bolig i de større studiebyer. En informant har opgivet at søge studieplads i København:

(P) Det var min mening, jeg skulle flytte her til sommer, efter at jeg har fået min hue og det hele, men så ombestemte jeg mig, fordi måske vil jeg hellere vente med det hele lidt. For jeg har været inde og læse lidt om København og deres forhold og boligforhold, og hvor svært det er at leve derinde, Altså, jeg havde egentlig fundet mig et værelse hos nogen, der udlejede værelser, og jeg kom på ventelister og sådan, men så tænkte jeg: "Hvor lang tid kan jeg bo i sådan et lille værelse, og hvor lang tid kan der gå, inden jeg vil få min egen lejlighed?". Der er jo helt op til 10 års ventetid!.

En anden informant har læst i Århus og Randers. Han bekræfter vanskelighederne ved at finde bolig i de større studiebyer. Han har boet på de skolehjem, som har været tilknyttet uddannelsen eller lånt sig frem til medstuderendes lejligheder i Århus, mens de var i praktik eller pendlede mellem Randers og Århus.

To informanter fra Sønderborg har som sagt allerede købt deres egen bolig, og det er et udbredt ønske at flytte i eget hus med have. En informant fortæller:

(P) Altså nu f. eks. alle nygifte par tænker: "Jamen, lad os lige bo i blokke et par år, og lad os så spare nogen penge sammen" og så kunne vi begynde at tænke på at kigge på hus, og så måske finde et, hvor der er godt, og hvor der er have og det hele. For senere hen får man jo børn og så kunne det være fedt, hvis de kunne lege i haven, osv.

En informant har allerede købt hus:

Nu har vi købt hus ik' og det er fint. Jeg har boet i blok de første 15 år i Sønderborg. Det har været fint nok, mange folk og bo tæt og mange venner og altid nogen at lege med. Det er sjovt som lille, men nu er man blevet lidt ældre, så skal man jo også videre ik'. Så har vi købt hus, og det ligger tæt på byen. Det er perfekt. Der er transportmuligheder og det hele.

For mange er det realistisk at købe eget hus, og der fortælles om, hvordan mange beboere i 'blokkene' allerede er begyndt at diffundere ind på de andre boligmarkedssegmenter, både parcelhuse og andelsboliger i nabobebyggelserne:

(P) Jeg tror med tiden, så er der ikke rigtig så mange udlændinge, der bor i boligblokke mere. Det handler om tid. Udlændinge har ikke rigtigt fået regler og normer angående hus og sådan noget. Men når de begynder at vide, hvad det er, de går ind til, så begynder de også at købe. Jeg ved, der er mange udlændinge, der gerne vil, fordi når vi har gæster, snakker de meget om det. Men de kender ikke reglerne, og hvad det kræver for at få hus, og hvem de skal snakke med og sådan nogen ting.

Informanter her fortæller om, hvordan mangel på viden om hvordan boligmarkedet er skruet sammen, finansieringsmuligheder mv. er en barriere i forhold til at flytte i eget hus for de ældre generationer, der er indvandret. De unge har i modsætning til deres forældre langt bedre forudsætninger for at opnå denne indsigt og handle i forhold til det, og i provinsen, hvor det økonomisk er realistisk at købe egen bolig med almindelige lønninger, er de etniske minoriteter således allerede ved at etablere sig i de andre boligsegmenter.

4.2.5 Strategier for at få en bolig

Ligesom de unges muligheder og barrierer på boligmarkedet opleves meget forskelligt i henholdsvis provinsen og Hovedstadsområdet, er der også stor forskel på, hvilke strategier de unge mere eller mindre eksplicit tager i anvendelse med henblik på at finde sig en passende bolig afhængigt af, om de er bosat i Hovedstadsområdet eller i provinsen. Derfor skelnes der ligeledes i dette afsnit mellem de to regioner.

Hovedstadsområdet

Mulighederne for at skaffe såvel en begynderbolig som en familiebolig i Hovedstadsområdet opleves som stærkt begrænsede, og der er barrierer forbundet med at finde en bolig inden for samtlige boligformer. Det udmønter sig konkret i to forhold, når talen falder på, hvad man *gør* for at skaffe sig en bolig. På den ene side er der tendens til en vis passivitet i forhold til at skaffe sig en bolig.

På den anden side er der dels måder at omgå systemerne på, dels stor kreativitet blandt afgrænsede etniske miljøer med hensyn til at hjælpe hinanden med at skaffe sig boliger.

En ung kvinde fortæller om, hvordan hun er noget modløs if. at skaffe sig en bolig:

(H) Altså, jeg er ikke skrevet op på de der almenboliger, fordi da jeg ringede rundt for nogle år tilbage for at undersøge, hvor lang venteliste der var, så fik jeg at vide, at der var de der 25 års ventetid, og så sagde jeg til en sekretær, at så kunne jeg lige så godt skrive mit barn op! Så spurgte hun mig pænt over telefonen: "Hvad hedder dine børn" – tja, jeg skal lige tænke mig om, for jeg har dem ikke endnu! Så det droppede jeg fuldstændigt. Og så skal man kende nogen, som kender nogen, hvis man vil ind i de forskellige andelsboliger – og det er svært at komme ind, og når man så endelig kommer ind og får at vide, at "du er nummer 340 i køen", så tænker man, nå, hvor mange år handler det så om, det orker jeg ikke! Altså, min lunte blev lidt kort i forhold til det. Det synes jeg var lidt ærgerligt - at der er så lange ventelister rundt omkring.

Denne informant har et meget stærkt ønske om at blive boende i København, og her er ventelisterne uoverskueligt lange, både hvad angår leje- og andelsboliger. Hun kender til vilkårene på boligmarkedet, men har ikke hvad der skal til i de nævnte dele af boligmassen, hverken hvad angår anciennitet eller sociale netværk. På den anden side har hun alligevel en tro på, at det nok skal løse sig på trods af, det er vanskeligt:

(H) Når tingene falder i hak, så skal det nok ordne sig. Men altså, man tænker over det, men jeg har da også kigget på boligpriserne, og jeg synes, det er vanvittigt at skulle investere alene i en, så jeg er lidt OBS omkring det, men jeg synes, det er lidt svært at komme ind på listerne, fordi der er så lang ventetid.

Hun læser på universitetet men har også en uddannelse som sygeplejerske og arbejder samtidigt med, at hun læser. Via sygeplejerskernes fagforening kan hun få adgang til en lejebolig, men hun fremhæver selv, at hun så dels er nødt til fortsat at arbejde som sygeplejerske, dels bundet af at bo i den kommune, hun arbejder i.

Men hun har en reel mulighed for at få en bolig gennem sin fagforening, og det kan være en årsag til, hun har tillid til, at det nok skal lykkes at finde et sted at bo, når hun får brug for det. En anden, der ikke er skrevet op til en bolig men reelt har et ønske om at flytte hjemmefra, fortæller:

(H) I: Hvis du nu besluttede, at du i morgen ville begynde at arbejde på at flytte hjemmefra, hvad ville du så starte med at gøre, tror du? Jeg ville tale med nogle veninder, der er flyttet hjemmefra. Og se hvilke muligheder – hvordan de er kommet ind i forskellige ting og sager. Og så måske prøve at kigge lidt rundt på internet-hjemmesider, selvfølgelig.

Denne informant vil gerne bo i København men er tilsyneladende ikke helt klar over, hvor vanskeligt det kan være at finde en bolig. Hun besidder tilsyneladende ikke de kognitive ressourcer, det kræver for at have overblik over mulighederne på boligmarkedet og har heller ikke en aktiv strategi på trods af, at det at flytte ind til byen er noget, hun meget gerne vil. Hun anerkender dog også samtidigt, at det måske aldrig blive realiseret, at hun flytter for sig selv, hvilket også kan være forklaringen på, at hun ingenting gør.

Særligt for dem med færrest ressourcer er det vanskeligt at navigere på boligmarkedet, og ikke alle er klar over, hvordan systemet med ventelister fungerer. En informant fortæller således, at man 'automatisk bliver skrevet op', hvilket ikke er i overensstemmelse med virkeligheden og vidner om mangel på overblik over, hvordan boligmarkedet fungerer

En vis passivitet blandt nogle af informanterne kan muligvis også skyldes, at man ofte i de etniske miljøer ikke nødvendigvis selv har fuld råderet over en bolig, man har kæmpet for at få fat i. Hvis en bror eller søster har mere brug for lejligheden end én selv, hænder det, at familien disponerer over lejligheden, på trods af at den bror, der eksempelvis står og har et akut boligbehov i forbindelse med ægteskab, intet selv har gjort for at skaffe sig en bolig.

På trods af de lange ventelister til almene boliger er det alligevel for mange den mest realistiske mulighed. Det skyldes, at man kan trække på interne etniske netværk:

(H) Det er også.... hvis nu du får en lejlighed, så tag den! Familien siger, det er ligesom så vil man hjælpe de andre – eller ens venindes søn har brug for en lejlighed. Altså man skaber sit eget netværk. F.eks. hvis jeg kender en, som skal bruge en bolig - det er ligegyldigt hvordan man kender den person, men man ved fra en kvinde, som har hørt, at nogen har brug for den - så tager jeg så lejligheden. Jeg siger ja – jeg står nummer 1 i køen, så står den i mit navn. Så får jeg mine breve derover, det er fint nok – så kommer han en tur med dem 1 gang om ugen eller 2 gange om ugen. Sådan gør man tit. Selvfølgelig er det ikke lovligt, men.....

(H) Dem jeg kender, de har gjort det på den måde, at vennens bror måske har en lejlighed, som han ikke bor i, men han bor sammen med sine forældre, eller han bor et andet sted og har måske 2 lejligheder, og så overtager han bare lejligheden i vennens navn. Jeg ved ikke, om det er lovligt....?

Så betaler han huslejen over hans brors konto, og sådan fungerer det, til han måske finder en ny bolig. Det er en mulighed..

Citaterne ovenover illustrerer, hvordan disse netværk fungerer. Når en person på ventelisten får tilbudt en bolig, accepteres tilbuddet, uanset om denne har brug for en bolig eller ej. Den lejes så videre til andre, der har behov for boligen. Man hjælper hinanden inden for de etniske netværk, der både fungerer internt mellem de forskellige etniske grupper og på tværs af etnicitet. Det kan være en måde at afhjælpe en desperat boligsituation på, som nedenstående informant, der har boet sammen med 12 af sine familiemedlemmer i en femværelses lejlighed i tre år, fortæller:

(H) Alle indvandrere vil hjælpe hinanden. Vi ved, hvordan det er at være desperat efter en lejlighed. For eksempel min søster, der ikke havde bolig. Hun havde boet i Rødovre, men der var for mange junkier, og der var indbrud, hun fik stjålet alt sit guld, så flyttede hun hjem igen til vores forældre med mand og børn. Hvad skal man gøre, hun havde intet sted at bo? Jeg har hørt fra vores venner, at andre har samme problem, det er ikke kun min søster.

Hvis man fremlejer en lejlighed, kan den ene af de, der reelt bor i boligen, være registreret med sin folkeregisteradresse, hvorved de efter to år får ret til at overtage boligen. En informant mener, at sådanne måder at omgå systemet på er en særlig strategi blandt etniske minoriteter, pga. manglende alternativer:

(H) Folk herude er lidt mere tilbøjelige til at tviste systemet, det er nødvendigt.

En anden strategi er at betale penge under bordet for at få fat i en lejlighed - en strategi, der benyttes hyppigt på andelsmarkedet og i forhold til privat udlejning, men som en enkelt informant også mente, gjorde sig gældende i den almene sektor:

(H) Jeg er begyndt nu at søge på det sorte marked og betale nogle penge under bordet for at komme ind på en lejekontrakt inde i byen et sted. Det kommer til at koste 30.000 kr., hvis jeg slipper billigt. Det er, hvad de fleste mennesker gør nu om dage. Nogen betaler 70.000 under bordet for at få en lejlighed, en herskabslejlighed inde i byen.

(H) Hvis folk har brug for et sted at bo, er de villige til at gøre alt.

Som beskrevet tidligere er der et udbredt ønske om at komme til at eje sin egen bolig, men i Storkøbenhavn er det vanskeligt på grund af meget høje priser. Tendensen med at flytte til Sverige kan også spores blandt de unge med anden etnisk baggrund, da det giver mulighed for at investere i egen bolig. En informant fortæller, at han egentligt primært var interesseret i at flytte til Sverige på grund af, at han kunne købe sig en stor bil. Men siden fandt han ud af, hvor meget billigere boliger var i Sverige, hvorefter han har købt en lejlighed i Malmø med sin bror. Andre påpeger, at det at flytte til Sverige er en måde at undgå 24-års reglen på.

Provinsen

Informanterne i provinsen er som nævnt næsten alle skrevet op i boligforeningerne, og man forventer, at det er nemt at få en bolig. Strategierne for at få en bolig i Sønderborg er ganske enkle. Man går til boligorganisationen, hvor man er skrevet op, man kigger i avisen efter fremleje eller lignende, eller man køber sit eget. Der er heller ikke de store problemer med at få en ungdomsbolig eller et kollegieværelse, hvis man er under uddannelse. Man henvender sig på kollegiekontoret, som koordinerer boliganvisningen på alle områder og får anvist en bolig uden særlig ventetid. Unge, som ikke er under uddannelse, snyder til tider for at få kollegieværelser. Flere af de mandlige informanter havde hørt om eller havde bekendte, som kom ind, selv om de ikke er under uddannelse.

(P) Dem, jeg kender, de har løjet om det og så dropper de studiet, og så tænker de ikke mere over det. Jeg havde en ven som.. jeg spurgte, hvordan han fik det. Han sagde: "Jamen jeg meldte mig ind på handelsskolen, og så var jeg der kun lige den første måned, og så droppede jeg det, og så spurgte de ikke til mig mere" Ellers havde han ikke fået det. Det er jeg sikker på.

5. Udsatte unge

Jf. indledningen til denne analysepakke er udsatte unge en af de grupperinger, der er sat fokus på i første fase af den kvalitative analyse. Udsatte unge skal i denne sammenhæng forstås som unge, der har vanskeligt ved at agere på boligmarkedet, fordi de kun i ringe omfang besidder de fornødne ressourcer. Som påpeget i indledningen kræves der, for at kunne klare sig på det samlede boligmarked, en lang række ressourcer af økonomisk, politisk, social og kognitiv karakter – ressourcer som den mere udsatte del af ungdomsbefolkningen kun i ringe grad besidder.

Udsatte unge vil typisk have et begrænset økonomisk råderum, ligesom mængden af politiske ressourcer - muligheden for at opnå og forsvare formelle rettigheder - ofte også vil være præget af deres socialt marginaliserede position. Mange udsatte unge har samtidig et begrænset socialt netværk, i hvert fald blandt mennesker med mange ressourcer, og det er heller ikke altid, at de magter at skabe og pleje deres sociale relationer. Endelig kan det at befinde sig på kanten af samfundet medføre en mangel på kognitive ressourcer i form af viden om, hvordan det samlede boligmarked fungerer. I tillæg hertil kan udsatte unge døje med andre problemer af mere personlig karakter, som yderligere kan gøre det vanskeligt for dem at finde sig en bolig. Som fremhævet i den institutionelle analyse kræver det at agere med succes på boligmarkedet, dels at man kan overskue, dels at man kan handle i forhold til de forskellige boligsegmenter og regelsæt, der eksisterer på disse:

De unge skal kende deres ret og møde frem i forhold til de offentlige tilbud. Ligeledes kan tålmodighed gavne. De skal råde over økonomiske ressourcer og være foretagsomme, i stand til at vurdere risici og tage beslutninger, når de skal agere på markedet. Og de skal have bekendtskaber og være i stand til at etablere og udnytte tillidsfulde sociale relationer, når de skal agere i forhold til civilsamfundet. (Unge boligsituation, Hovedrapport 2007, s. 20)

Udsatte unge, der grundet deres manglende ressourcer kun i meget ringe udstrækning formår at agere i forhold til de nævnte sfærer af boligmassen, befinder sig i en meget problematisk boligsituation, hvor de i værste fald risikerer at ende som boligløse eller endog hjemløse. Som det fremgår af den nypublicerede rapport: *Hjemløshed i Danmark 2007 – en national kortlægning* udgivet af SFI i 2007 er en bemærkelsesværdig høj andel af landets hjemløse under 30 år. Således er en fjerdedel af de i undersøgelsen registrerede hjemløse i Danmark unge mellem 18 og 29 år (11 % er mellem 18 og 24 år, og 13 % mellem 24 og 29 år) (Benjaminsen og Christensen, 2007). Disse tal udgør et foruroligende vidne om, at unge – særligt de udsatte unge, der befinder sig i Hovedstadsområdet - i stigende grad befinder sig på kanten af samfundet ikke blot i social og økonomisk men også i boligmæssig forstand.

Den kvalitative analyse vil tage fat i denne problematik og skabe bedre forståelse for, hvad der kendetegner gruppen af udsatte unge. Fokus for denne del af analysen er ikke at kortlægge årsagerne til, at de unge er udsatte, men derimod hvad deres udsathed betyder for *evnen til at skaffe sig en bolig og evnen til at bo i en bolig*.

Inden analysen af resultaterne præsenteres, vil der indledningsvis reflekteres over begrebet udsatte unge.

5.1 Hvad karakteriserer udsatte unge?

Ifølge Center for Ungdomsforskning er udsatte unge en sammensat gruppe, der ikke umiddelbart lader sig hverken definere eller kvantificere. I vid udstrækning kommer udsatte unge fra socialt belastede hjem og er i fare for at videreføre den negative sociale arv, de har med sig. Men det er også unge fra mere velfungerende familier, der af den ene eller anden grund ikke er i stand til at agere i det senmoderne samfund med det utal af muligheder, der eksisterer (Katznelson og Simonsen, 2005). Boligmarkedet er i denne sammenhæng blot en af mange ting i tilværelsen, de unge skal være refleksive omkring og handle i forhold til. Men boligen er et centralt forhold for et velfungerende ungdomsliv – og liv i øvrigt – da en passende bolig skaber de fysiske rammer om hjemmet, som det sted man slapper af og lader op til livets mangfoldige udfordringer.

Ungdomsforskningen peger på, at der er et stigende antal unge, der ikke får en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, og som ikke kommer ordentligt i gang med en selvstændig voksertilværelse. De bliver ikke positivt integrerede i uddannelsessystemet, arbejdsmarkedet eller forenings/fritidslivet – eller samfundet i det hele taget. Dette skyldes blandt andet, at der de sidste 10 år har været en voldsom stigning i de krav og kvalifikationer, der skal til for at de unge kan klare sig på arbejdsmarkedet og ungdomsuddannelserne (Katznelson og Simonsen, 2005). 17 % af en ungdomsårgang får enten aldrig påbegyndt en ungdomsuddannelse eller falder fra i løbet af uddannelsen (Katznelson, 2004). Der er ikke nødvendigvis overensstemmelse mellem antallet af udsatte unge og unge, der ikke påbegynder en ungdomsuddannelse, men dette tal kan give en indikation af, hvor stor risikogruppen er. Omkring 40 % af de, der ikke har en uddannelse, når de er 25-30 år, er uden for arbejdsstyrken (Jensen, 2004).

På trods af, at det generelle uddannelsesniveau og samfundets samlede velstand stiger, er der altså en temmelig stor gruppe, der tilsyneladende ikke magter at blive en del af denne i øvrigt positive udvikling. Det skyldes, at den generelle samfundsudvikling med overgangen til det senmoderne samfund blandt andet har afstedkommet anderledes vilkår for det at være ung. Unge forventes i dag i stadig større udstrækning – på godt og ondt – selv at overtage ansvaret for deres egen skæbne og deres eget liv. Unge har tilsyneladende alle chancer, og manglende succes bliver derfor hurtigt defineret som selvforskyldt. På den ene side er det frisættende for den enkelte, at ingenting på forhånd er bestemt. På den anden side kan det være en belastning, at ansvaret for, hvordan ens liv former sig, er blevet et personligt anliggende. For de udsatte unge er det kendetegnet, at der er meget store forskelle mellem deres psykiske beredskab og de objektive muligheder, de har.

5.2 Interviewresultater

I den konkrete udvælgelse af interviewpersoner blandt gruppen af udsatte unge er der taget afsæt i unge, som kan betegnes som *boligmæssigt* udsatte, dvs. unge, der bor under meget ustabile forhold. Dette for at sætte fokus på, hvordan det at være udsat påvirker ens boligforhold og muligheder på boligmarkedet. Som allerede nævnt er der et stærkt sammenfald mellem graden af økonomiske, politiske, sociale og kognitive ressourcer på den ene side og de muligheder, man har for at agere succesfuldt på boligmarkedet på den anden. Unge, der er boligmæssigt udsatte i en grad, så de befinder sig på kanten af at være boligløse - måske endda hjemløse - må således også være i besiddelse af meget begrænsede ressourcer inden for en væsentlig andel af de nævnte områder, hvilket materialet, som præsenteres nedenfor, i høj grad bekræfter¹⁴.

Analysen er baseret på to gruppeinterviews. Det ene interview er foretaget blandt en gruppe unge, der ulovligt er bosat i en tom ejendom i København. Det andet blandt en gruppe unge, der kommer på et værested, ligeledes i København, som er målrettet unge, og hvor der også er mulighed for at sove samt for at få hjælp til at komme videre. Gældende for informanterne for begge disse interviews er, at størstedelen af de unge funktionelt er boligløse¹⁵.

Analysen bærer præg af, at der alene er foretaget interviews i København, hvorfor resultaterne vil blive suppleret med senere interviews i provinsen. Det præger desuden analysen, at særligt informanterne fra værestedet må betragtes som meget udsatte, hvor flere på tidspunktet for interviewet reelt var hjemløse. Det vil derfor i den kvalitative undersøgelses 2. fase ligeledes blive foretaget interviews med unge, der i højere grad befinder sig i en gråzone med risiko for at blive udsatte i såvel boligmæssig som bredere forstand.

¹⁴ Som Preben Brandt (1992) påpeger, handler det at være hjemløs ikke blot om manglen på en bolig, men også om, at man ikke formår at benytte sig af samfundets relationer og institutioner i bred forstand: "En person er hjemløs, når vedkommende ikke har en bolig, der kan opfattes som stabil, blivende og opfyldende vedkommendes krav til en rimelig boligstandard. Samtidig med at vedkommende ikke magter at benytte sig af samfundets relationer og institutioner i allerbredeste forstand – således familiært netværk samt private og offentlige institutioner af enhver slags, idet årsagen til dette kan være åbenlyse eller mere skjulte forhold hos den enkelte eller i den måde, samfundet indretter sig på" (Brandt 1992: 158).

¹⁵ Disse interviews blev ikke optaget på bånd, dels fordi det blev vurderet som anmassende at optage samtalerne, dels fordi interviewene blev tilrettelagt mere spontant end de øvrige, samtidig med at der var meget baggrundsstøj. I dette afsnit er der derfor ikke i samme udstrækning som i de to andre afsnit i denne analysepakke anvendt direkte citater. De citater, der præsenteres, er noteret umiddelbart efter interviewet.

5.2.1 Udsatte unge på boligmarkedet

Muligheder og barrierer for udsatte unge på det storkøbenhavnske boligmarked er præget af to forhold. Først og fremmest er der en markant mangel på billige boliger, hvilket må siges at være et problem for en bredere befolkningsgruppe, men ikke mindst for samfundets udsatte borgere, herunder i høj grad de unge.

For det andet er der vanskelig adgang til boliger i al almindelighed med undtagelse af ejerboliger, hvor der principielt er åben adgang for alle, men i praksis kun er plads til dem med økonomiske ressourcer. I behandlingen af de udsatte unges muligheder og barrierer på boligmarkedet er det således barriererne, der er i centrum, mens mulighederne må betragtes som meget begrænsede, hvilket har indflydelse på hvilke strategier, de unge tager i anvendelse for at finde sig en bolig.

Inden for samtlige ejertyper viser der sig at være uoverkommelige barrierer for denne gruppe unge. Priserne på ejerbolig er meget høje og er derfor ikke en realistisk mulighed. Andelsmarkedet kræver dels de rette kontakter for overhovedet at blive skrevet op, dels kapital i forbindelse med køb af andelen eller mulighed for at låne. De udsatte unge besidder hverken det netværk, den kapital eller de lånemuligheder, det kræver. Adgang til private udlejningsboliger er ligeledes betinget primært af de rigtige kontakter, sekundært af ventelister og vil derfor heller ikke typisk være en mulighed, der kan fungere som en reel strategi for udsatte unge i forhold til at skaffe sig en bolig. Endelig er der de almene boliger, der imidlertid er præget af lange ventelister i Storkøbenhavn. Med mindre man har været skrevet op fra barnsben - hvilket forudsætter, at de unge har haft forældre, der har haft overskud til at forholde sig til deres børns muligheder for en få en bolig mange år ud i fremtiden og ikke mindst har handlet derefter - vil det derfor heller ikke være en mulighed. Ingen af informanterne, der er interviewet i denne fase, har fået anvist en bolig via en venteliste til en almen boligorganisation. Almene ungdomsboliger er fortrinsvis for unge under uddannelse, hvorfor dette heller ikke er en mulighed for flertallet af de udsatte unge. Kommunen kan dog anvise til almene ungdomsboliger såvel som familieboliger men kun i meget særlige tilfælde. Som en informant udtrykker det, med reference til hvad der kræves for at få hhv. et kollegieværelse eller en ungdomsbolig:

For at få fat i en bolig skal man være under uddannelse eller rigtig meget ude og skide.

Adgangen til boliger indenfor alle fire hovedtyper af ejerformer er således forbundet med mange begrænsninger. Foruden problemet med adgang til boliger vil det desuden for mange være særdeles vanskeligt at rejse kontanter til et indskud, såfremt de rent faktisk skulle få tilbudt en bolig. Flere informanter havde gæld til forskellige instanser og har derfor ikke mulighed for at optage et lån for at betale et indskud.

De udsatte unges meget begrænsede muligheder, udmønter sig i tre overordnede strategier, som de kan udvikle for at finde sig en bolig.

Udover sidste udvej – at finde tag over hovedet på herberger eller lignende, som en del af interviewpersonerne har måttet ty til – kan de 1) anmode kommunen om hjælp og 2) benytte sig af forskellige alternative muligheder end traditionelle lejeboliger indenfor den civile sfære i form af f.eks. leje eller fremleje, der enten er annonceret i aviser eller på Internettet eller formidlet gennem sociale netværk. Endelig kan de 3) vælge at bosætte sig ulovligt i tomme boliger, der eksempelvis står over for at skulle renoveres, som den ene gruppe af informanter har gjort.

Kommunen

Samtlige informanter har forsøgt at bede kommunen om hjælp i en situation, hvor de reelt har været boligløse. Som bekendt er kommunen ikke forpligtet til at hjælpe borgere, der 'blot' er boligløse, med mindre de opfylder en række boligsociale kriterier. I Københavns Kommune hedder det således, at borgere, der skal have anvist en bolig *udover at mangle en egnet bolig også har risiko for at få andre alvorlige problemer, og hvor løsningen af det boligsociale behov afhjælper disse problemer helt eller delvist* (Vejledning om anvistning af en almen bolig gennem Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Københavns Kommune, 1998).

Flere informanter udtrykker, at på trods af at de selv synes, at de har ganske alvorlige problemer, er der ingen hjælp at hente hos kommunen. En ung mand med et omfattende hashmisbrug fortæller:

Kommunen kunne ikke hjælpe mig, men pludselig efter at have lavet kriminalitet i to måneder, så kunne jeg få en bolig. Man skal være kriminell eller noget andet lort for at få hjælp, eller man skal have et misbrug. Men hashmisbrug er ikke alvorligt nok.

Denne informant boede på tidspunktet for interviewet på fornævnte værested, der også fungerer som et botilbud for unge, hvor han havde boet i nogle måneder. Han fortalte, at han var boligløs, og at det eneste sted han kunne være udover på værestedet var i hans brors lejlighed, når denne var på ferie. Han havde, som det fremgår af citatet, tidligere fået anvist en bolig af kommunen, nemlig en tidligere ældrebolig i omegnen af København, der var blevet ombygget til en ungdomsbolig. Hans problem var imidlertid ikke blot at finde sig en bolig, men også at overholde de normer for adfærd, der gør sig gældende i et helt almindeligt boligområde. Han var derfor blevet smidt ud efter et par måneder. (Vanskelighederne med at bo i egen bolig uddybes nedenfor i afsnittet: 'Udsatte unge i egen bolig').

Samtlige informanter har på et eller andet tidspunkt forsøgt at henvende sig hos kommunen med henblik på at bede om hjælp i forbindelse med at skaffe sig en bolig, men kun to henvendelser hos kommunen er blevet imødekommet. Den unge mand, der er citeret ovenover, har fået anvist en bolig i forbindelse med kriminel adfærd. En anden har fået tildelt en bolig på grund af et fysisk handicap. Der er dog ingen tvivl om, at de øvrige informanter i varierende grad har ganske alvorlige problemer udover at være boligløse, og deres chancer for at skaffe sig en bolig på almindelige vilkår må betragtes som absolut begrænsede.

Leje og fremleje hos private og bofællesskaber

En boligstrategi som mange unge – uanset social position - benytter sig af på et eller flere tidspunkter i løbet af deres ungdom, er at leje et værelse i en større lejlighed eller et hus, eller fremleje hele eller dele af en bolig i en begrænset periode. En anden strategi, som mange unge benytter sig af i en periode, er at bo i et bofællesskab eller kollektiv, der enten kan være oprettet som en leje eller andelsbolig. Typisk vil man få adgang til et lejet/fremlejet værelse/lejlighed eller et bofællesskab/kollektiv via venner og bekendte eller ved at svare på en annonce i aviser eller på Internettet. Fælles for disse boligformer er at den, der udlejer/fremlejer, typisk ønsker at se den boligsøgende an med henblik på at vurdere, om denne er tillidsvækkende og kan tage vare på boligen og/eller indgå i fællesskabet. At opføre sig "normalt" og være imødekommende og tillidsvækkende kræver sociale kompetencer og færdigheder, som de udsatte unge ikke nødvendigvis bestrider. Således fortæller en informant, at han "var lige ved" at blive godkendt i et bofællesskab, hvor han rigtigt gerne ville bo. Han fortæller imidlertid også, at han ikke kunne fremvise en ren straffeattest, hvorfor det desværre faldt til jorden. Om det reelt var på grund af en plettet straffeattest, og at dette blev brugt som en undskyldning, er ikke til at vide. Under alle omstændigheder faldt han ved siden af og blev ikke vurderet som egnet. På tidspunktet for interviewet var han boligløs og overnattede på fornævnte værelse/botilbud.

Denne informant havde tilstrækkelige ressourcer til, at han rent faktisk handlede i forhold til at skaffe sig en bolig – dog uden held i det konkrete eksempel refereret ovenover. Andre informanter udtrykker, at de er meget opgivende overfor at finde sig en bolig. Det skyldes blandt andet mangel på et samlet overblik over, hvad der er af muligheder – de kognitive ressourcer – men også erkendelsen af at mangle såvel økonomiske som sociale ressourcer. Det virker umuligt at finde en bolig, der er til at betale, og manglende tro på, at det kan lykkes, virker demotiverende. Et andet forhold, der kan spille ind, er usikkerhed omkring deres egne evner til at magte at bo i egen bolig, et forhold der tages op i afsnit 5.3. Endelig hersker der en angst for at spørge om hjælp, fordi de frygter at blive afvist. Det gælder både i forbindelse med henvendelser til kommunen men også eksempelvis til almene boligorganisationer.

Ulovlig bosætning

I forbindelse med renoveringssager er der ejendomme i Københavns Kommune, der for en periode ikke er blevet genudlejet, når de blev tomme i forbindelse med udflytning. Flere af disse boliger er blevet vurderet som uegnede at bo i og står derfor over for enten at skulle rives ned eller totalrenoveres. Den ene gruppe informanter havde som sagt bosat sig i nogle lejligheder i en kommunalt ejet ejendom, velvidende at det er ulovligt og uden at betale hverken boligafgift eller for deres vand-, gas- og elforbrug. Der var ingen varme i boligerne, hvorfor de havde installeret en gasovn.

De unge bruger forskellige begrundelser for, hvorfor de har valgt denne strategi. Flere er reelt boligløse og fortæller i tråd med informanterne fra værestedet, at de ikke kan skaffe sig en bolig på almindelige vilkår på grund af begrænsede økonomiske muligheder og utilstrækkelige sociale netværk, men at kommunen ikke vil eller kan hjælpe dem med at finde en bolig. Når de bliver smidt ud af de ejendomme, de bosætter sig ulovligt i, er de henvist til at sove på sofaen hos venner og bekendte eller at overnatte på diverse hjemløseinstitutioner, hvilket flere tidligere har været nødsaget til.

For disse informanter handler det at bosætte sig i en tom ejendom, altså primært om at få tag over hovedet, velvidende at deres ophold i de besatte boliger ikke er en holdbar løsning. De ved, at det er et spørgsmål om tid, før de bliver smidt ud, hvorefter de igen vil være overladt til sig selv. En enkelt informant fortæller dog, at hun egentligt godt mener, at hun vil være i stand til at finde sig en bolig. For hende handler det at bosætte sig ulovligt i en ejendom mindre om boligløshed og mere om, at hun oplever det som urimeligt, at der rent faktisk står lejligheder tomme i København på trods af det store pres på boligmarkedet. Men hun er den eneste af informanterne, der oplever at have alternative boligmuligheder.

For samtlige informanter, der bor ulovligt i ejendommen, gælder det, at de er utilfredse med den måde, København har udviklet sig på. Der bygges meget nyt men overvejende store ejerboliger til høje priser, der ikke henvender sig til unge. De gamle små lejligheder er reduceret kraftigt i forbindelse med byfornyelsen. Byen er i det hele taget blevet pæn og ensartet. Der er ikke mange muligheder for de, der ønsker en billig husleje og ikke har behov for køkken-alrum eller nyrenoverede badeværelser.

5.2.2 Attraktive boligmiljøer

Det er meget tydeligt, at de udsatte unge ikke umiddelbart stiller store krav til deres ønskebolig. For denne gruppe handler det primært om at finde en stabil bolig, der sikrer tag over hovedet. Det eneste forhold, der virkelig har betydning, er huslejens størrelse. Beliggenhed spiller dog også ind, først og fremmest fordi offentlig transport er dyr. Unge på kontanthjælp har ikke det store økonomiske råderum, og i flere tilfælde kan man tale om reel fattigdom, hvor det at finde plads i budgettet til en beskeden transportudgift i sig selv kan være et problem.

En anden faktor bag de udsatte unges vægtning af beliggenhed er muligheden for at vedligeholde deres sociale netværk. En lejlighed i eksempelvis Tingbjerg vil i nogen grad virke isolerende i forhold til deres sociale kontakt, i det omfang deres netværk primært er centreret omkring et værested eller andre lignende tilbud i centrum af byen. Nogle er herudover meget bevidste om, at de gerne vil bo bynært, hvor der er en stor mangfoldighed i gadebilledet, ud fra en betragtning om, at der er mere rummeligt, og at de således i mindre grad risikerer at falde ved siden af. Andre – dem, der stiller lidt flere krav - ønsker at bo centralt for at være tæt på byens puls.

Med hensyn til boligens karakter stiller de udsatte unge ikke store krav til komfort - tværtimod. De vil hellere bo billigt end i nyrenoverede eller moderne boliger. En etværelses bolig betragtes som tilstrækkeligt. En enkelt informant udtrykker et konkret ønske om at bo i et af de såkaldte Skæve Huse¹⁶, som han mener er et rigtigt godt tilbud til dem, der ikke kan trives i en almindelig bolig og som har svært ved at indordne sig efter de normer, der hersker her. Han påpeger, at der er alt for få af denne slags tilbud, og man skal være alkoholer eller narkoman for at blive taget i betragtning til en sådan bolig.

5.2.3 At bo i egen bolig – udsatte unge i boligen

De fleste normalt fungerende unge vil have flere strategier, de benytter sig af med hensyn til at skaffe sig en bolig og vil i varierende omfang kunne navigere i de forskellige sfærer af den samlede boligmasse. De udsatte unge er begrænsede af flere forhold. For det første er deres muligheder få på grund af deres begrænsede økonomiske råderum. Ungdomsboliger, der er relativt billige, er forbeholdt studerende og udelukker derfor langt størstedelen af de udsatte unge. For det andet mangler de overblikket over potentielle muligheder – de mangler grundlæggende viden om såvel deres egne rettigheder - politiske ressourcer - som den måde hvorpå boligmarkedet fungerer og er bygget op - kognitive ressourcer. For det tredje magter de ikke altid – jf. samspillet af personlige problemer, som mange af dem døjler med - at navigere indenfor de muligheder, der måtte være. Der er således en række barrierer, såvel strukturelle som personlige, der gør det meget vanskeligt for udsatte unge at skaffe sig en bolig.

Der er imidlertid også vanskeligheder forbundet med at bo i egen bolig på almindelige vilkår for en del af de udsatte unge. Det gør sig særligt gældende for de mest udsatte, der har meget store personlige og sociale problemer at slås med. Således kunne flere informanter fortælle, at de i perioder har haft en "almindelig" bolig, men af forskellige årsager har mistet den. En fortæller om en fest, der udviklede sig til en voldelig episode, hvorefter han blev smidt ud. En anden mente, at kommunen sørgede for at betale huslejen, men det var en misforståelse, og han blev smidt ud på grund af manglende betaling. Alle tillægger det imidlertid stor betydning af have en bolig som en stabil ramme for deres liv i øvrigt. Forskellige forhold omkring det at have en bolig bliver tillagt betydning:

Det er rart lige at kunne tage hjem og være sig selv.

Man har nogle gange brug for at kunne lukke sin dør.

Det er fedt at have et sted, hvor folk ikke tigger smøger hele tiden.

Det er godt med et sted, hvor man kan sidde og tænke over livet.

I et hjem kan man være 24 timer i døgnnet, det er ikke ligesom et herberg, hvor man bliver smidt ud hver morgen. Det er mere ligesom et fængsel. Værelserne er helt vild små, og man kan ikke have venner eller nogen på besøg.

¹⁶ Skæve Huse refererer til en forsøgsordning under Socialministeriet, hvor der opføres mere varige boltilbud i form af små, fritliggende huse til mennesker, som har svært ved at indpasse sig eller ikke magter at bo i traditionelt udlejningsbyggeri. For mere information se:

http://www.social.dk/ministeriets_omraader/udsatte_grupper/hjemloese/skaeve_huse.html

En bolig og et hjem er altså vigtigt i forhold til at have et sted, man kan være sig selv, hvor man kan trække sig tilbage fra det miljø, der hersker på et givent værested/herberg, og hvor man kan dyrke sine sociale relationer. Flere informanter fortæller imidlertid om, at det er svært at overskue de praktiske forhold ved at bo i egen bolig. Der er behov for støttefunktioner, så den unge kan få hjælp til at få dagligdagen til at hænge sammen og ikke risikerer f.eks. at miste sin bolig, hvis der er for meget larm og ballade, eller huslejen ikke bliver betalt til tiden. En informant fortæller om, hvordan støttefunktioner tilknyttet boligen kan afhjælpe hverdagen og give overskud i forhold til at håndtere andre sider af livet:

Det er vanskeligt at betale regninger og dens slags. Vi har brug for noget hjælp af en art, så vi kan koncentrere os om at gå på arbejde, få tøj på, noget at spise...ikke alt det administrative. I hvert fald for en periode.

Opsummerende kan der således konkretiseres tre forhold, som de udsatte unge mener vil afhjælpe deres dårlige boligsituation. Først og fremmest er der behov for flere billige boliger, der er til at få fat i. Dernæst er der behov for flere boliger, der kan rumme en anderledes adfærd. Og for det tredje udtrykker de mest udsatte unge selv et ønske om, at der er støttefunktioner tilknyttet boligen.

Leder af Kofoeds Skoles botilbud er ligeledes fortaler for, at der i lokalområder oprettes en form for støttefunktioner, der kan hjælpe dem, der måtte have behov for det. Den stigende tendens til øget individualisering har nedbrudt tidligere tiders familierelationer og lokalsamfundsdynamik, hvor der blev taget hånd om de svageste. I dag bliver man i høj grad overladt til sig selv, og der hersker en opfattelse af, at det er det offentlige systems og ikke civilsamfundets ansvar at tage sig af dem, der ikke til fulde kan klare sig selv. Det vil naturligvis være utopisk at stoppe denne udvikling, men der kan være en pointe i, at der er en gruppe i samfundet, blandt andet udsatte unge, der har behov for støtte i hverdagen. Det kan være en form for rollemodeller eller støtteonkler, der på samme tid kan yde omsorg og kontrol med udgangspunkt i de unges behov med henblik på at styrke deres egne sociale kompetencer og netværk. Tilknyttes sådanne funktioner den enkelte bolig eller et boligområde, kan det fungere som indgangen til at få samlet de mennesker op, der har brug for hjælp til selvhjælp. At skaffe boliger nok til de udsatte unge løser ikke alene deres problem, da de, som de selv udtrykker det, ikke altid evner at bo alene. Men en god og stabil bolig er en vigtig ramme for et værdigt og meningsfuldt liv. Med støttefunktioner tilknyttet boligen kan en stor del af de samfundsproblemer som forskellige former for kriminalitet og utryghed bundet i forebygges, hvad angår den del, der udføres af marginaliserede og utilpassede unge mennesker.

6. Tværgående opsamling

Efter analysen af de interviews, der er foretaget med foreløbigt tre grupperinger af unge, vil der afslutningsvis i dette afsnit blive præsenteret en tværgående opsamling med udgangspunkt i de centrale temaer, som analysen har koncentreret sig om:

1. Hvad karakteriserer attraktive boligmiljøer for unge
2. Hvilke muligheder og barrierer har unge på boligmarkedet
3. Hvilke strategier anvender de i forbindelse med at skaffe sig en bolig.

Der vil ligeledes blive samlet op på en række andre temaer, der også er blevet berørt, som f.eks. hvilken betydning internationalisering af uddannelser har i forbindelse med de unges boligsituation samt de unges overordnede syn på kollegier og ungdomsboliger.

Den kvalitative analyse har som sagt foreløbigt begrænset sig til tre forskellige grupperinger af unge, hvorfor den tværgående opsamling ikke må opfattes som et sæt af endegyldige konklusioner. De tre grupper, der indtil nu og på et varierende empirisk grundlag er kommet til orde i første fase af den kvalitative analyse, repræsenterer på sin vis yderpoler med henholdsvis unge i en forældre købt bolig, der befinder sig i en yderst privilegeret boligsituation på den ene side og udsatte unge, hvis boligsituation er præget af meget begrænsede muligheder på den anden. Unge med anden etnisk baggrund end dansk udgør en voksende del af den almindelige ungdomsbefolkning, men en række forhold resulterer i, at deres boligsituation er noget anderledes end majoritetsunge. Den store 'grå' masse af ganske almindelige unge er således endnu ikke repræsenteret i materialet, udover qua de etniske unge, der på trods af deres almindelige dagligdag som studerende eller arbejdende skiller sig ud, hvad angår såvel muligheder som præferencer. Der er desuden en kraftig overvægt af informanter fra Hovedstadsområdet. Det er i denne region, den største koncentration af unge findes, og samtidigt her boligmarkedet har sine største begrænsninger, men den regionale ulige vægt skal udlignes i den næste fase af undersøgelsen.

6.1 Attraktive bomiljøer

De unges holdninger til, hvad der karakteriserer attraktive boliger, kan grupperes i temaer som huslejens størrelse og boligens beliggenhed, herunder områdets karakter, hvad angår byliv og beboersammensætning. Der er imidlertid stor forskel på, i hvor høj grad de unge har konkrete forestillinger om, hvad de synes en attraktiv bolig er. Der er tilsyneladende en sammenhæng mellem de unges ønsker og de muligheder, de rent faktisk har på boligmarkedet. Således er unge i forældre købt den gruppe med de mest nuancerede boligønsker – og ved at indgå en forældre købsaftale, har de råd til at få dem indfriet - mens udsatte unge kun stiller meget få krav til boligens placering, størrelse og standard.

Med hensyn til huslejens størrelse har de fleste unge begrænsede økonomiske ressourcer til rådighed, hvilket resulterer i, at de vægter en lav husleje højt. Det er særligt gældende for studerende og for udsatte unge på kontanthjælp. De udsatte unge er den gruppe, for hvem huslejen spiller den største rolle. Minoritetsunge er primært fokuseret på de vanskelige adgangsforhold til boliger og sekundært huslejens størrelse. Unge bosat i forældre-køb er tilsyneladende heller ikke voldsomt optaget af huslejens størrelse, dog er valgmulighederne for den lejlighed, deres forældre har investeret i, betinget af både børnenes og forældrenes økonomi.

Beliggenhed er et tema, som alle har en holdning til, om end deres prioriteter er forskellige. Unge bosat i forældre-køb ønsker at bo i cykelafstand til deres studiested og til centrum, dels for bekvemmelighedens skyld, dels fordi de prioriteter områder med et aktivt byliv med cafeer, butikker, mv. højt. Ungdomslivet betragtes som en fase, og der gives klart udtryk for, at deres boligpræferencer vil ændres, når de engang stifter familie. For de udsatte unge handler beliggenhed om at minimere transportudgifter og bevare muligheden for at bibeholde deres sociale netværk. De ønsker at bo i nærheden af de områder, de færdes i, og nogle udtrykker ligeledes et ønske om at bo i områder med et mangfoldigt gadebillede, hvor de ikke skiller sig ud. Unge med anden etnisk baggrund end dansk orienterer sig derimod overvejende mod de områder, hvor de er vokset op, og hvor deres forældre bor. Nogle vælger dog også som bevidst strategi at studere i en anden by med henblik på at legitimere deres ønske om at flytte hjemmefra. Dermed søger de aktivt væk fra de områder, hvor de er vokset op. I den forbindelse kan nogle udtrykke ønske om at bo i et område med andre unge mennesker, caféliv, mv. Generelt er der dog stor forskel på, om unge med minoritetsbaggrund orienterer sig mod områder med mange eller få beboere med anden etnisk baggrund end dansk. I Hovedstadsområdet ønsker en del af de, der er vokset op i den almene sektor, at blive boende, fordi de har deres netværk her, og fordi det giver mere tryghed at bo i et område med en overvægt af andre etniske minoriteter. Men der er også en del minoritetsunge i hovedstaden, som ikke ønsker at bo i de almene boligområder, ud fra en betragtning om, at der her er en høj koncentration af ressource-svage beboere. I provinsen lader det ikke til at være et tema på samme måde som i Hovedstadsområdet, hvilket sandsynligvis skyldes, at koncentrationen af etniske minoriteter i provinsen ikke er så høj.

6.1.1 Kollegier og ungdomsboliger

Klassiske kollegier med små værelser og fælleskøkken betragtes i stigende grad som en utidssvarende boform. Denne tendens kan dog ikke entydigt genfindes i de unges egne fortællinger, men kollegier opfattes som en boligform, der primært er attraktiv i de første studieår, hvor man er meget ung. For minoritetsunge er der tilsyneladende forskel på holdningen til kollegier i henholdsvis Hovedstadsområdet og provinsen. I Hovedstadsområdet betragtes det på ingen måder som en attraktiv boligform, og der udtrykkes modstand mod fælleskøkken og den livsstil kollegier associerer til med hensyn til delekøkkener, fællesskab, uro, mv. I provinsen er særligt de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk positive overfor kollegier. Det kan måske skyldes, at kollegierne her har bedre faciliteter, eller at de rent faktisk er tilgængelige, hvorimod det er ganske svært at få anvist et kollegieværelse i Hovedstadsområdet.

Unge i forældre køb har aldrig orienteret sig mod almene ungdomsboliger, idet de betragter dem som en boligform, der primært henvender sig til unge med sociale problemer. Minoritetsunge i Hovedstadsområdet, hvor langt størstedelen selv er vokset op i almene boligområder, er positivt stemte overfor ungdomsboliger, som de opfatter som en god begynderbolig, hvis man flytter hjemmefra inden man stifter familie. Det opleves imidlertid som overordentligt vanskeligt at få tildelt en ungdomsbolig, og det kræver både, at man er under uddannelse, og at man har alvorlige problemer derhjemme. Udsatte unge oplever det ligeledes som vanskeligt at få adgang til en ungdomsbolig, men opfatter ikke en bolig med et enkelt værelse som problematisk lille. For denne gruppe handler det primært om at få tag over hovedet, hvorfor de ikke har så mange krav til boligen.

6.1.2 Opsamling

Som sagt er der tilsyneladende en sammenhæng mellem de unges reelle muligheder og deres holdninger til, hvad der udgør en attraktiv bolig. Deres boligpræferencer er præget af deres muligheder i det sociale rum og dets strukturer. Hypotesen om at unge orienterer sig mod særlige miljøer på grund af en særlig ungdomslivsstil kan delvist bekræftes. Samtidigt er det dog relativt komplekst, og der er ikke noget entydigt svar på, hvad unge synes er attraktive boligmiljøer. Deres ønsker er påvirket af, hvilke muligheder de har, der igen er relateret til den geografiske kontekst, de befinder sig i og følgende det boligmarked, de skal agere i forhold til.

Thorkild Ærø konkluderer i sin Phd-afhandling om boligpræferencer (Ærø, 2001), at der er tre overordnede forhold, der har betydning for boligpræferencer: livscyklus, opvækst og boligens signalværdi. Med undtagelse af de udsatte unge skelner de unge eksplicit mellem deres nuværende ønsker til en bolig, og den bolig de ønsker, når de stifter familie, hvilket bekræfter, at der er en sammenhæng mellem livsstadie og boligpræferencer.

Med hensyn til opvækst kan denne sammenhæng tydeligst spores blandt de unge med minoritetsbaggrund, hvilket formodentligt skyldes de generelt stærkere familiebånd og den større ansvarsfølelse, der er overfor forældregenerationen sammenlignet med majoritetsunge. Langt størstedelen af de unge med anden etnisk baggrund ønsker geografisk at bo i nærheden af deres forældre. Hvor forældrene imidlertid overvejende har orienteret sig mod den almene sektor, ønsker de unge at investere i egen bolig, og her er der således tegn på en generationsbetinget udvikling, der dog lettere lader sig realisere i provinsen.

Boligen sender ifølge Ærø et kraftigt signal om identitet, hvorfor boligen skal udtrykke det rigtige valg – for de, der har råd. Dette forhold kan ikke i udpræget grad spores blandt de unge, hvilket dog sandsynlig netop skyldes, at de fleste unges økonomi er meget begrænset. Blandt de unge i forældre køb er ønsker til en bolig langt de mest udtalte, hvilket formodentlig hænger sammen med, at de har haft flere valgmuligheder. Det er primært i denne gruppe, at valg af livsstil eksplicit kommer til udtryk gennem valg af bolig.

6.2 Muligheder og barrierer

Hvilke muligheder og barrierer, de unge møder i forbindelse med at skaffe sig boliger, er først og fremmest betinget af geografi, da boligmarkedet i henholdsvis vækst- og ikke vækstområder stiller helt forskellige betingelser for at agere på boligmarkedet – også for unge. Dernæst er den enkeltes muligheder og barrierer præget af to forhold, henholdsvis økonomisk og social kapital.

I Hovedstadsområdet og i Århus, to byområder præget af vækst, høje priser på ejerboligmarkedet og meget begrænset udbud af billige boliger, er det blevet mere og mere udbredt, at forældre investerer i en bolig, som de lejer ud til deres børn. De unge bosat i en forældre købt bolig får således en mulighed stillet til rådighed fra deres forældre, som andre unge ikke har. På det tidspunkt, hvor investeringen er foretaget, har de unge stået i en situation med utilfredsstillende boligforhold, og det er således en kombination af de unges egne begrænsede muligheder og forældrenes mulighed for og villighed til at investere, der udmønter sig konkret i forældre købet. Unge i Hovedstadsområdet, der ikke har forældre som kan eller vil investere i en bolig til dem, har relativt færre muligheder, og deres boligsituation er præget af barrierer, med mindre de enten økonomisk er meget velstillede og selv har råd til at investere i en bolig, eller har et socialt netværk, der kan skaffe dem adgang til enten en billig andel eller en privat udlejningsbolig. Minoritetsunge i Hovedstadsområdet er frustrerede over deres meget begrænsede muligheder for at finde gode boliger. Mange henviser til, at det er særligt vanskeligt for dem som gruppe at finde boliger, fordi de og deres forældre ikke har de samme netværk, som andre danskfødte unge har, og det er som bekendt netop sociale relationer der i mange tilfælde skaffer unge mennesker boliger. Udsatte unge i Hovedstadsområdet er ligeledes begrænset af mangel på resourcefulde netværk, der kan sikre adgang til billige boliger og med manglende økonomiske ressourcer til selv at investere i en bolig, oplever de boligmarkedet som håbløst uden reelle muligheder.

I provinsen er der helt andre og bedre vilkår. For det første er ejerboligpriserne markant lavere end i København og Århus, hvorfor det er en reel mulighed at investere i egen bolig tidligt i ens livsforløb, for nogle endda, mens de stadig er under uddannelse. For det andet er der ikke så lange ventelister til almene boliger, så det er relativt nemt at finde en lejebolig i denne sektor indenfor en kortere tidshorisont, ligesom private udlejningsboliger også er mere tilgængelige. Det samme gør sig gældende for kollegier, forudsat at man er under uddannelse. Unge i provinsen – hvor materialet endnu kun omfatter unge med anden etnisk baggrund end dansk – har gode muligheder for at finde boliger, så længe de bliver i provinsen.

For unge, der søger væk fra provinsen og mod de større uddannelsesbyer for at læse videre eller for at arbejde, kan det derimod være vanskeligt at finde en bolig, hvilket afholder nogle fra eksempelvis at søge om optagelse på Københavns Universitet. De høje priser afholder unge fra muligheden for at investere i egen bolig. Hertil kommer dels de lange ventelister på almene lejeboliger, dels at det er vanskeligt at komme i betragtning i forhold til privat udlejning såvel som billige andelsboliger.

Sociale netværk har afgørende betydning i forbindelse med at finde en billig bolig i vækstområderne - netværk som de færreste fra provinsen har i København eller i de andre store uddannelsesbyer.

6.3 Strategier

Hvilke strategier unge mennesker anvender for at finde en bolig, hænger tæt sammen med hvilke muligheder og barrierer, de har på boligmarkedet.

Unge i forældre-købt bolig er repræsentanter for en specifik strategi, som de anvender i fællesskab med deres forældre. Strategien benyttes primært i København og Århus, dvs. på boligmarkeder, der er meget pressede, både hvad angår priser på ejerboliger og adgang til lejeboliger. Det er forskelligt, om det er de unge eller forældrene, der tager initiativet til at indgå en forældre-købsaftale. Det er ligeledes forskelligt, om det er forældrene og/eller børnene, der opnår en økonomisk gevinst ved ordningen i tilfælde af prisstigninger. Strategien udmøntes som oftest i forbindelse med, at de unge ikke umiddelbart selv er i stand til at skaffe en bolig, der passer deres behov. Nogle af de unge, der bor i forældre-køb, har også alternative strategier ved eksempelvis at være skrevet op i almene boligorganisationer med henblik på at have en midlertidig bomulighed mellem et eventuelt salg og køb.

Unge med anden etnisk baggrund end dansk anvender forskellige strategier i forbindelse med at finde boliger. De flytter ikke hjemmefra før giftermål i tilnærmelsesvis samme grad som majoritetsunge, hvorfor begynderboligen ofte springes over. Nogle udtrykker et ønske om at flytte hjemmefra, inden de stifter familie men realiserer det aldrig. Dette kan delvist skyldes, at de ikke ønsker at skabe en konflikt med deres forældre. Men det kan måske også hænge sammen med, at det er vanskeligt at finde en passende bolig i Hovedstadsområdet. Der er tilsyneladende flere unge med anden etnisk baggrund end dansk i provinsen, der flytter hjemmefra, hvilket indikerer, at de muligheder - eller manglen på samme - man har på boligmarkedet spiller ind. Når unge med anden etnisk baggrund end dansk fra provinsen flytter i egen bolig, vælger nogle at bosætte sig på et kollegium eller i en almen bolig, mens andre investerer i eget hus. I Hovedstadsområdet orienterer de unge med anden etnisk baggrund, der flytter hjemmefra, sig mod kollegieværelser eller almene ungdomsboliger. Kollegieværelser bliver dog opfattet som uattraktive, og ungdomsboliger er svære at få fat i. For unge i Hovedstadsområdet med lave indkomster, der ikke er under uddannelse, er mulighederne meget begrænsede. Der er dog også unge med anden etnisk baggrund end dansk i Hovedstadsområdet, for hvem det lykkes at købe eksempelvis en andel eller en ejerbolig. De, der enten er under uddannelse eller i arbejde, har de bedste forudsætninger, da deres netværk ofte er bredere end de, der ikke er i arbejde og primært har deres sociale netværk i det område, hvor de er vokset op – ofte i de multietniske områder i den almene sektor.

Nogle unge med anden etnisk baggrund end dansk vælger at uddanne sig i en by langt fra deres forældre med henblik på at legitimere deres valg om at flytte hjemmefra.

I den forbindelse vælger nogle at flytte på kollegium, mens andre finder deres egen lejlighed eller lejer sig ind hos private udlejere. Muligheden for at finde en bolig, i den uddannelsesby man søger til, vil muligvis i et vist omfang påvirke valg af studie. For unge under uddannelse, der ikke vælger at flytte væk fra det område, hvor de er vokset op, er der flere, hvor det at flytte hjemmefra snarere sker i en langsom proces end fra den ene dag til den anden. De unge kan for eksempel anskaffe sig et kollegieværelse, for at have et sted hvor de kan læse i ro og fred. Men efterhånden opholder de sig der så meget, at de ender med at bo der.

Udsatte unge har meget begrænsede muligheder for at finde en bolig, hvilket kommer til udtryk i deres strategier – eller manglen på samme. Da størstedelen ikke er tilknyttet en uddannelsesinstitution, er kollegier ikke en mulighed. Almene ungdomsboliger er bl.a. henvendt til unge med særlige sociale problemer men er meget vanskelige at få fat i. De udsatte unge orienterer sig mod kommunen, når de søger en bolig, men de oplever ikke at kunne få hjælp, med mindre de er kriminelle, psykisk syge eller hårdt misbrugende. Dermed er der ikke mange muligheder tilbage, og en del af de udsatte unge er ikke aktivt boligsøgende, selvom de er boligløse. De udsatte unge har reelt ingen muligheder. Uden penge, uden ressourcefulde netværk og med begrænsede sociale kompetencer er de overladt til sig selv og de væresteder og hjemløseinstitutioner, der findes til deres målgruppe.

6.4 Overgang til permanent bolig

Det er blandt andet undersøgelsens formål at belyse, om der er en sammenhæng mellem den eller de boliger, man er bosat i som ung, og de muligheder man har med overgangen til et mere stabilt voksenliv med mere permanente boligbehov.

De unge, der bor i forældrebo, har en klar fordel senere i deres boligkarriere, såfremt de får mulighed for at købe lejligheden af deres forældre til en favorabel pris, hvorved de selv får del i en potentiel prisstigning i forbindelse med videresalg. Det fungerer som en billet til ejerboligmarkedet, der i Storkøbenhavn er overordentligt vanskeligt at komme ind på som førstegangskøber, med mindre man enten har formue eller en meget høj indkomst.

For unge med anden etnisk baggrund end dansk er der meget store forskelle på de muligheder, de har i henholdsvis provinsen og Hovedstadsområdet. Pga. forældrenes typisk begrænset økonomiske råderum er det formodentligt meget få, der får økonomisk støtte hjemmefra i forbindelse med at etablere sig i egen bolig. Uanset om de unge er flyttet hjemmefra tidligt eller først etablerer sig i egen bolig i forbindelse med ægteskab, møder de, som langt størstedelen af de unge i Hovedstadsområdet, store vanskeligheder med at finde en passende bolig pga. høje priser og lange ventelister. De fleste ønsker at eje deres egen bolig med reference til, at det bedre kan betale sig økonomisk på lang sigt. Det vil dog kun være muligt for dem med relativt høje indkomster at investere i egen bolig. I de almene boligområder, hvor der bor mange beboere med anden etnisk baggrund end dansk, eksisterer der en del interne sociale netværk, hvor man hjælper hinanden.

Hvad angår boliger udmønter det sig i, at man for eksempel aldrig siger nej til en bolig, ud fra en betragtning om, at der altid vil være en, der kender en, der har brug for en bolig. I provinsen er der derimod langt flere, der har mulighed for at investere i egen bolig. For de, der bor alment, vil det i højere grad være et aktivt tilvalg. Begynderboligen – der i de etniske miljøer ofte springes over – opleves hos de færreste som afgørende for deres videre muligheder på boligmarkedet. Undtagelsen er her dem, der har mulighed for at investere i egen bolig i en ung alder, enten i en ejer- eller andelsbolig. De har en økonomisk sikkerhed i kraft af deres investering og kan senere høste en økonomisk gevinst ved eventuelle prisstigninger.

Udsatte unge i Storkøbenhavn befinder sig i en ekstremt sårbar position med meget dårlige vilkår på boligmarkedet. De oplever ikke, at det kommunale system støtter op omkring deres problematiske boligforhold, og de står i en alvorlig risiko for at blive placeret i en endog endnu mere marginaliseret position både socialt, økonomisk og boligmæssigt. Ophold på væresteder og boformer kan i bedste fald være en hjælp til at få mere styr liv på livet herunder boligforhold, men udbuddet er langt mindre end efterspørgslen, og mange overlades til sig selv med risiko for yderligere marginalisering.

6.5 Internationalisering af uddannelserne

Blandt de grupper, der hidtil har været genstand for undersøgelsen, er der ingen tegn på, at unge under uddannelse er tilbageholdende med at læse et eller flere semestre i udlandet på grund af deres boligsituation. De udsatte unge er ikke relevante i denne sammenhæng. Blandt de unge med anden etnisk baggrund end dansk eller unge i forældreklub er deres boligsituation tilsyneladende ingen forhindring for at søge ud i praktik eller i forbindelse med udveksling. Holdningen er, at man blot kan fremleje sin bolig. De unge bosat i forældreklub har i den forbindelse stabile boligforhold, og det er ingen risiko for dem at fremleje deres bolig i en periode. Det er muligt, at det for andre grupper af unge vil være mere problematisk at søge ud pga. usikre boligforhold, men umiddelbart er der foreløbigt ikke dokumenteret en sammenhæng mellem unges boligsituation og lysten til at tage til udlandet for at læse.

7. Litteratur

Alsøe, Per: *Unge i befolkningen*. I *Unge i Tal og Tekst*. Ungdomsforskning, årg. 3, nr. 3 og 4. Center for Ungdomsforskning. 2004.

Andersen, Hans Skifter: *Den sociale og etniske udvikling i almene boligafdelinger*. SBI. 2005.

Andersen, Hans Skifter og Børresen, Sølvi Karin: *Etniske Minoriteters Bosætning*. Dansk Byplanlaboratorium, Byplan, 2006.

Benjaminsen, Lars og Christensen, Ivan: *Hjemløshed i Danmark 2007 – en national kortlægning* SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2007.

Brandt, Preben: *Yngre hjemløse i København – Belyst ved en undersøgelse af de social-psykiatriske forhold hos de 18-35-årige brugere af institutionerne for hjemløse København*. FADL's Forlag. København, 1992.

Børresen, Sølvi Karin: *Etniske minoriteters bosætning. Hvad viser forskningen?* SBI. 2006.

Børresen, Sølvi Karen: *Fra Anatolien til Albertslund – en undersøgelse af indvandreres bosætning og boligønsker*. Byforum. 2000.

Christiansen, Connie Carøe og Schmidt, Garbi (red.): *Mange veje til integration. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning og etniske minoriteter*. Socialforskningsinstituttet. 2003.

Jensen, Ulla: *Kan de ikke bare tage sig sammen? – om de unge uden uddannelse*. I *Unge i Tal og Tekst*. Ungdomsforskning, årg. 3, nr. 3 og 4. Center for Ungdomsforskning. 2004.

Järvinen, Margaretha: *Fra integrationsproblemer til marginalisering – hjemløse flygtninge og indvandrere*. I *Etniske minoriteter – et nyt proletariat?* Socialforskningsinstituttet. 2005.

Katznelson, Noemi: *Intet nyt under solen: Unge, arbejdsmarked og udstødelse*. I *Unge i Tal og Tekst*. Ungdomsforskning, årg. 3, nr. 3 og 4. Center for Ungdomsforskning. 2004.

Katznelson, Noemi og Simonsen, Birgitte: *Udsatte unge i et landområde*. Center for Ungdomsforskning. Danmarks Pædagogiske Universitet. 2005.

Vejledning om anvisning af en almen bolig gennem Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Københavns Kommune, 1998.

Ærø, Thorkild: *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil*. Phd-afhandling, Statens Byggeforskningsinstitut, 2001.